

UiT Norges arktiske universitet

Fakultet for humaniora, samfunnsvitenskap og lærerutdanning

Tradisjonelle valg i et utradisjonelt utdanningsprogram

En kvalitativ studie av gutter som velger jentedominerte yrkesfaglige utdanningsprogram i videregående opplæring

Kamilla Østerås

Masteroppgave i sosiologi, SOS-3981, Mai 2023

Sammendrag

Temaet for denne masteroppgaven er hvordan gutter opplever å velge utradisjonelle yrkesfaglige utdanningsprogram i videregående opplæring. Jeg har gjennomført 8 semistrukturerte dybdeintervjuer på to videregående skoler i to bykommuner i Norge for å svare på problemstillingen:

Hvordan opplever gutter å velge et jentedominert yrkesfaglig utdanningsprogram i videregående opplæring, og hvilke faktorer påvirker guttenes utdanningsvalg?

Jeg har brukt tidligere forskning og teoretiske begreper for å belyse problemstillingen. De teoretiske begrepene jeg har brukt er Ivar Frønes og Ragnhild Brusdal (2000) sin redegjørelse for utdanning og kjønn i kunnskapssamfunnet. Den andre teorien jeg har valgt, er Butler sin teori om performativt kjønn som et overordnet perspektiv på kjønn. Jeg har også valgt ut to begreper som presenteres i Liza Reisel, Øyvind Søråas Skorge og Stian Uvaag sin rapport *Kjønnsdelte utdannings- og yrkesvalg* fra 2019. Dette er en kunnskapsoppsummering av forskning på kjønnsdelt utdannings- og yrkesvalg. I denne rapporten har de presentert etablert kunnskap og forskning om hvorfor det norske utdanningssystemet og arbeidsmarkedet er svært kjønnsdelt. Gjennom sine undersøkelser har de funnet to «etablerte teoretiske forklaringer på hvorfor gutter og jenter velger forskjellige utdanninger og yrker» (Reisel et al., 2019). Disse to teoretiske begrepene er: a) akseptable preferanser og b) rasjonelle valg. I tillegg skal jeg presentere et begrep Ivar Frønes og Ragnhild Brusdal (2000) har gjort rede for, nemlig selvrealisering.

Man må se denne problemstillingen sammen med det kunnskapssamfunnet vi har i dag. Her har jeg trukket inn betydningen av utdanning og endringen av kjønn. Dette ligger til grunn for oppgaven. I studien fant jeg ut at de faktorene som påvirker guttenes utdanningsvalg mest er egne interesser, familie og venner. De verdsetter disse høyt, fordi utdanning er en arena for selvrealisering. Flere av informantene synes utdanningsvalg er vanskelig, og har kjent på det å følge strømmen, for å så ombestemme seg. Studien viser at den viktigste årsaken til guttenes utdanningsvalg er egne interesser. Samt at informantene uttrykker at kjønn ikke har noen stor betydning for utdanningsvalget deres. Likevel kan man konkludere med at guttene blir påvirket av kjønn på grunn av de etablerte kjønnsnormene i samfunnet. Dette ser man da alle informantene velger tradisjonelt innenfor det utradisjonelle utdanningsprogrammet.

Forord

Snart er fem år på lektorstudiet i ved UiT i Tromsø ved veis ende. Jeg vil takke min fantastiske veileder Kari Dyb. Som har motivert og heiet på meg hele veien, i tillegg til å gi god faglig oppfølging og støtte gjennom hele arbeidet. En stor takk til guttene som har stilt opp i intervju, og alle som har hjulpet med i rekrutteringsprosessen.

Dette har vært en krevende og utfordrende prosess. Jeg er glad for å ha mye støtte rundt meg. Takk til familie og venner for støtte og trøstende ord underveis. En ekstra stor takk til Ingrid og Siri for alle faglige- og ikke faglige diskusjoner. Jeg vil også takke min kjære studievenninne Frida. Dere har alle tre gjort studietiden i Tromsø til en glede.

Tromsø, mai, 2023

Kamilla Østerås

Innholdsfortegnelse

1	Innledning	1
1.1	Begrunnelse for valg av tema og problemstilling.....	2
1.1.1	Kunnskapssamfunnet	3
1.2	Oppgavens struktur.....	4
2	Oppbygging av yrkesfaglige utdanningsprogram i videregående opplæring.....	6
2.1	Oppbygging av videregående opplæring.....	6
2.2	Helse- og oppvekstfag	8
2.2.1	Statistikk.....	9
2.3	Frisør, blomster, interiør og eksponeringsdesign	9
2.3.1	Statistikk.....	10
3	Litteraturgjennomgang	12
3.1	Kjønnsdeling på tvers	12
3.2	Kjønn i endring.....	13
3.3	Valg i ung alder	14
4	Teori.....	15
4.1	Performativ kjønnsteori	15
4.2	Akseptable preferanser	16
4.3	Rasjonelle valg	17
4.4	Selvrealisering	17
5	Metode	19
5.1	Valg av metode.....	19
5.1.1	Semistrukturerte intervju.....	19
5.2	Utvalg	20
5.2.1	Rekruttering av informanter	22
5.3	Datainnsamling.....	24
5.3.1	Intervjuguide	24

5.3.2	Gjennomføring av intervju	24
5.4	Behandling av data	25
5.4.1	Transkribering	25
5.4.2	Koding og kategorisering	26
5.5	Datamaterialets kvalitet	27
5.5.1	Gyldighet	27
5.5.2	Pålitelighet	27
5.5.3	Generaliserbarhet	28
5.6	Etiske betraktninger	29
6	Empiri og analyse	30
6.1	Utdanningsvalg, en tilfeldighet?	30
6.1.1	Førstevalg	30
6.1.2	Andrevalg	31
6.1.3	Ombestemmelser	31
6.2	Utdanningsvalg påvirkes av familie og venner	32
6.2.1	Påvirket av venner	32
6.2.2	Påvirket av familie	33
6.2.3	Påvirket av både familie og venner	34
6.3	Utdanningsvalg, kjønn har liten betydning	34
6.3.1	Jentefag ingen hindring	36
6.3.2	I den grad kjønn har noen betydning er det en fordel å være gutt	37
6.4	Utdanningsvalg basert på egne interesser	38
6.4.1	Praksisperioder bekrefter egne interesser	38
7	Diskusjon	41
7.1	Kunnskapssamfunnet: Kjønn og utdanning stadig i endring	41
7.2	Kjønn ingen hindring for selvrealisering	42
7.3	Rasjonelle valg: En fordel å være gutt i jentefag	43

7.4	Akseptable preferanser: Innafor å være gutt i et jentefag?	44
7.4.1	Akseptable preferanser	45
7.5	De har valgt tradisjonelt selv om de har valgt utradisjonelt	46
8	Avslutning	49
8.1	Konklusjoner	49
8.2	Avsluttende refleksjoner	51
	Referanseliste	53
	Vedlegg	58
	Vedlegg 1: Informasjonsskriv og samtykkeskjema.....	58
	Vedlegg 2: Intervjuguide	62

1 Innledning

Debatten om likestilling mellom kvinner og menn har vært på dagsordenen i Norge i over 100 år. Likestilling har oppgjennom årene blitt en kjerneverdi i det norske samfunnet. Noe som har ført til at Norge i dag er et av verdens mest likestilte land (NOU, 2019: 19). Likevel er det fortsatt en store forskjeller i hvilke utdanninger kvinner og menn velger. Dette har ført til en horisontal kjønnssegregering i det norske arbeidsmarkedet (Reisel og Teigen, 2014, s. 16). Den horisontale kjønnsdelingen ønsker regjeringen å gjøre noe med. De ønsker at gutter og jenter skal velge mer utradisjonelle utdanninger, slik at Norge skal bli mer likestilt på arbeidsmarkedet (Kultur- og likestillingsdepartementet og Kunnskapsdepartementet, 2021, s. 6). Når gutter skal ta utradisjonelle utdanningsvalg, vil regjeringen at de særlig skal velge helse- og oppvekstfag. En av årsakene til dette er at vi trenger mer arbeidskraft på det yrkesområdet i framtiden (Kultur- og likestillingsdepartementet og Kunnskapsdepartementet, 2021, s. 57).

Den kjønnsdelingen vi har i Norge starter allerede med ungdommen, når tiendeklassinger skal søke videregående opplæring. I videregående opplæring er det særlig blant de yrkesfaglige utdanningsprogrammene denne kjønnsdelingen kommer svært godt frem. Dette kommer av at jenter og gutter som velger yrkesfaglige utdanningsprogram velger svært tradisjonelt (Buland, Hybertsen og Wendelborg, 2022). Man gjør et tradisjonelt utdanningsvalg når man velger et yrkesfaglig utdanningsprogram som tradisjonelt er dominert av samme kjønn. Mens man velger utradisjonelt utdanningsvalg ved å velge et yrkesfaglig utdanningsprogram som tradisjonelt er dominert av motsatt kjønn (Buland, et al., 2022). Mange jenter velger blant annet grad helse- og oppvekstfag, mens gutter velger mer tekniske fag, som bygg- og anleggsteknikk (Utdanningsdirektoratet, 2022a).

Utdannings- og yrkesvalg blir litt mindre kjønnsdelt med tiden. Så langt er det i hovedsak jentene som velger utradisjonelt i videregående opplæring (Kultur- og likestillingsdepartementet og Kunnskapsdepartementet, 2021, s. 26). Men har også vært en økning i gutter som velger utradisjonelt i videregående opplæring de siste ti årene (Regjeringen, 2019). Selv om gutter og jenter i dag velger mer utradisjonelt enn før, er det fortsatt en stor kjønnsdeling på de tradisjonelle jentefagene og guttefagene (Regjeringen, 2019).

Man ser altså at gutter i mindre grad velger utradisjonelle yrkesfaglige utdanningsprogram i videregående opplæring. Derfor er det viktig og nyttig se nærmere på guttene som henger etter jentene når det kommer til å ta utradisjonelle utdanningsvalg. I tillegg, er det interessant å undersøke yrkesfaglige utdanningsprogram, siden det er en større kjønnsdeling der enn på studieforbereende utdanningsprogram (Utdanningsdirektoratet, 2022b). Jeg skal nærmere bestemt undersøke gutters egne opplevelser rundt det å velge et utradisjonelt yrkesfaglig utdanningsprogram i videregående opplæring. Jeg vil argumentere for at det er nyttig å forske på dette temaet, da man kan få en større innsikt i hva som får gutter til å velge jentedominerte yrkesfag. Dette kan gi nyttig informasjon om hvilke faktorer som påvirker gutter når de velger utdanning, og det kan si noe om hvorfor de har valgt utradisjonelt. I tillegg til at man får et innblikk i hvordan gutter opplever å ta et utradisjonelt utdanningsvalg i ung alder. Jeg har derfor gjennomført åtte semistrukturerte dybdeintervju i to bykommuner i Norge, på to yrkesfaglige utdanningsprogram der det tradisjonelt sett har vært og er et stort flertall av jenter, for å svare på følgende problemstilling:

Hvordan opplever gutter å velge et jentedominert yrkesfaglig utdanningsprogram i videregående opplæring, og hvilke faktorer påvirker guttenes utdanningsvalg?

Problemstillingen er altså toleddet. Der den første delen tar for seg hvordan gutter opplever å velge et jentedominert yrkesfaglig utdanningsprogram i videregående opplæring. Mens den andre delen tar for seg hvilke faktorer som påvirker utdanningsvalg hos de guttene som har valgt et jentedominert yrkesfaglig utdanningsprogram i videregående opplæring.

1.1 Begrunnelse for valg av tema og problemstilling

Jeg skal nå gi nærmere begrunnelser for valg av tema og problemstilling. Som lektorstudent har jeg naturligvis en personlig interesse for alle områdene innenfor utdanning, men som sosiologistudent har jeg hatt en særlig interesse for sammenhengen mellom utdanning og kjønn. Min fascinasjon for kjønnsdelingen i videregående opplæring oppsto da jeg var elev på videregående. Jeg gikk selv på et studieforbereende utdanningsprogram, men gikk på en skole med både studieforbereende- og yrkesfaglige utdanningsprogram. Det var svært tydelig at guttene gikk «bygg», mens jentene gikk «helse». Denne kjønnsdelingen har jeg også observert som lektorstudent da jeg har vært på videregående skoler i praksis. I praksis har jeg også observert en endring blant unge når det kommer til hvordan utfordrer de tradisjonelle kjønnsrollene. Både med at flere jenter velger utradisjonelt i videregående

opplæring, men også ved at unge i dag har en åpenhet rundt det å snakke om kjønn. Jeg ser store endringer bare fra min egen tid som elev i videregående opplæring og frem til dagens unge, som relativt sett ikke er så mange år siden. Disse to observasjonene har derfor vært en inspirasjon for mitt valg av tema.

Temaet utradisjonelle utdanningsvalg er også faglig relevant. Utdanning, kjønnsforskjeller og endring svært sentrale tema i sosiologien. Utdanning har vært og er en basisinstitusjon som mange sosiologer interesserer seg for. Det samme gjelder kjønn, og de kjønnsforskjellene man ser i samfunnet. I sosiologien er man også opptatt av å se på stabilitet og endring i samfunnet, og hvordan dette kan forklares.

1.1.1 Kunnskapssamfunnet

Det ligger også en samfunnsmessig begrunnelse til grunn for valg av tema og problemstilling. Som vi har sett, er også kjønnsdelingen blant gutter og jenter på yrkesfaglige utdanningsprogram noe som blir sett på som et problem i samfunnet. I dagens samfunn har utdanning en sentral og viktig posisjon. Som jeg skal gå nærmere inn på nå, er det en viktig arena for unge på mange områder. I tillegg til utdanning, er kjønn den andre sentrale delen av oppgaven, fordi vi ser en stor kjønnsdeling i utdanning- og yrkesvalg, som har ført til debatter og dannelser av politiske tiltak. Et begrep jeg derfor har valgt å trekke inn her, som viser den samfunnsmessige relevansen til oppgaven er kunnskapssamfunnet, som Ivar Frønes og Ragnhild Brusdal (2000) har gjort rede for. Det er også sentralt å gjøre rede for samfunnet vi lever i for å kunne diskutere problemstillingen. Frønes og Brusdal (2000) har gjort rede for ulike kjennetegn med kunnskapssamfunnet, som er det begrepet han bruker om dagens samfunn. Frønes og Brusdal og Brusdal (2000, s. 31) beskriver de mange endringene som har ført til det kunnskapssamfunnet vi har i dag. Frønes og Brusdal (2000) trekker blant annet frem endringen av de endringene som har skjedd innenfor utdanning og kjønnsrollemønster, og hvordan disse henger sammen.

Det å ha en utdanning er mer nødvendig enn noen gang. Et kjennetegn med kunnskapssamfunnet er verdsettelse av utdanning. I dagens samfunn er utdanning en nødvendighet for å kunne ta steget inn i arbeidslivet (Frønes og Brusdal, 2000, s. 31). Vi bruker også mye mer tid i utdanningsinstitusjonen, både i lengden av utdanning, men også i tid per uke enn før (Frønes og Brusdal, 2000, s. 60). Utdanning har også utviklet seg til å bli mer enn bare en målestokk på hva man kan, men det sier også noe om hvem man er og hvilke egenskaper man har (Frønes og Brusdal, 2000, s. 58). Slik som jeg tolker Frønes og Brusdal

(2000) har utdanning en stor betydning i livene våre. Både fordi det er ytterst nødvendig å ha en utdanning for å kunne skaffe seg en jobb, men også fordi at valg av utdanning sier noe om hvem vi er. Man kan derfor si at det er en arena for selvrealisering.

I tillegg til framveksten av utdanning og dens betydning peker Frønes og Brusdal (2000, s. 142) også på at kvinnerollen og mansrollen i kunnskapssamfunnet er svært annerledes fra tidligere samfunn. Dette kan man si startet med kvinners inntog i utdanningsinstitusjonen. Kvinner har i senere tid også gjort innmarsj i utdanninger som har vært dominert av gutter, mens menn i større grad velger tradisjonelt (Frønes og Brusdal, 2000, s. 143). Selv om menn ikke følger kvinnene i like stor grad, vil det komme generasjoner av menn i fremtiden som tenker og velger mer utradisjonelt (Frønes og Brusdal, 2000, s. 143). Frønes og Brusdal (2000, s. 63) påpeker at slike endringer fører til forandringer i kjønnsrollemønster, men at denne prosessen tar tid fordi disse forandringene følger generasjoner.

1.2 Oppgavens struktur

Jeg skal nå gjøre rede for oppgavens struktur, og gi en kort beskrivelse av de påfølgende kapitlene i oppgaven. Kapittel to er en kort beskrivelse av oppbyggingen av videregående opplæring. Der jeg skal gå nærmere inn på de to utdanningsprogrammene som er relevante i denne oppgaven. Under beskrivelsen av hvert utdanningsprogram skal jeg vise til statistikk over kjønnsfordelingen på utdanningsprogrammene, og innenfor de ulike programområdene.

Kapittel tre er en litteraturgjennomgang av tidligere forskning på temaet. I det fjerde kapittelet skal jeg presentere relevante teoretiske begreper. Både litteraturgjennomgangen og teorikapittelet vil være sentrale bidrag i diskusjonsdelen som kommer senere i oppgaven. I kapittel fem skal jeg gjøre jeg rede for valg av metode, samt valg jeg har tatt i forskningsprosessen og refleksjoner rundt disse. Kapittelet består av fem hoveddeler, som kort forklart omhandler begrunnelse for valg av metode, beskrivelse av utvalget, datainnsamlingsprosessen, behandling av data, datamaterialets kvalitet og etiske betraktninger.

I kapittel seks skal jeg presentere de empiriske funnene og min tematiske analyse av datamaterialet. Her har jeg delt inn kapittelet etter de fire overordnede kategoriene, som jeg har funnet og navngitt i analyseprosessen av datamaterialet. Videre i kapittel syv skal jeg sammenstille empirien, litteraturgjennomgangen og de teoretiske begrepene i en

diskusjonsdel. Her skal jeg diskutere tidligere forskning og teoretiske begrep opp mot mine empiriske funn. Det åttende og siste kapitlet, er avslutningen og konklusjonen på oppgaven.

2 Oppbygging av yrkesfaglige utdanningsprogram i videregående opplæring

I dette kapitlet skal jeg gjøre rede for oppbyggingen av videregående opplæring i Norge. Dette gjør jeg for å gi en større forståelse av valgene informantene har tatt og skal ta når det kommer til videregående opplæring. For å vise til de ulike programområdene de har å velge mellom, som sier noe om hvilke alternativer de har valgt, og hvilke de har valgt bort. De yrkesfaglige utdanningsprogrammene i Norge der det er et flertall av jenter er helse- og oppvekstfag, frisør, blomster, interiør og eksponeringsdesign og håndverk, design og produktutvikling (Utdanningsdirektoratet, 2022b).

Siden oppgaven omhandler gutter som har tatt utradisjonelle utdanningsvalg ved yrkesfaglige utdanningsprogram, skal jeg legge mest vekt yrkesfaglige utdanningsprogram og de to utdanningsprogrammene mine informanter går på, som er helse- og oppvekstfag (heretter HO) og frisør, blomster, interiør og eksponeringsdesign (heretter FBIE). Først skal jeg kort gå gjennom hvordan yrkesfaglig utdanning i videregående opplæring er oppbygd. Deretter skal jeg beskrive oppbyggingen til de to aktuelle utdanningsprogrammene HO og FBIE. Jeg skal også skal jeg vise til hvilke programområder elevene kan velge innenfor de to utdanningsprogrammene. På slutten av hvert kapittel skal jeg presentere statistikk over hvordan kjønnsfordelingen er utdanningsprogrammene og programområdene.

2.1 Oppbygging av videregående opplæring

I Norge har vi ungdomsretten. Det betyr at alle mellom 15 og 24 år har rett på «den opplæringstiden som er fastsatt i læreplanen» (Utdanning.no, 2023a). Man kommer altså inn på ett av de tre utdanningsprogrammene man søker på til Vg1. Det vil ikke si at man er garantert å komme inn førstevalget sitt, men det er karakterer og hvilke utdanningsprogram som tilbys i fylket man bor i som avgjør hvilket utdanningsprogram man kommer inn på (Utdanning.no, 2023a).

Videregående opplæring i Norge er delt inn i to hovedområder: studieforberevende utdanningsprogram og yrkesfaglige utdanningsprogram. Ved studieforberevende utdanningsprogram får elevene generell studiekompetanse som de kan bruke for å søke seg inn i høyere utdanning (Utdanning.no, 2023a). Alle de studieforberevende utdanningsprogrammene består av tre års skolegang. Det finnes fem studieforberevende

utdanningsprogram elevene kan velge mellom (Utdanningsdirektoratet, 2022a). Både studiespesialiserende utdanningsprogram og yrkesfaglige utdanningsprogram er bygd opp av fellesfag og programfag. Fellesfag er fag som norsk, engelsk, samfunnskunnskap. Mens programfag er fag innenfor en spesiell retning, for eksempel faget «helsefremmende arbeid» på Vg1 HO (Utdanningsdirektoratet, HSF01-03, 2020). En av de største forskjellene mellom studieforbereidende utdanningsprogram og yrkesfaglige studieprogram, er at de har færre fellesfag på yrkesfag, og programfag allerede på Vg1, i tillegg har de praksis ute i bedrift (Utdanning.no, 2023b).

I motsetning til studieforbereidende utdanningsprogram, er yrkesfaglige utdanningsprogram ikke lagt opp til at man skal studere ved høyere utdanning etter endt skolegang. Her er formålet at elevene skal ut i arbeidslivet etter Vg2. I Norge er det etter fagfornyelsen LK20 (Utdanningsdirektoratet, 2022b) ti yrkesfaglige utdanningsprogram (f.eks. bygg- og anleggsgfag, helse- og oppvekstfag og teknologi og industrifag). På Utdanningsdirektoratet (2021) sine sider fremheves det at de yrkesfaglige utdanningsprogrammene i hovedsak er bygd opp av to års skolegang etterfulgt av to års opplæring i bedrift. Etter å ha fullført fireårs utdanning får elevene yrkeskompetanse og kan ta en praktisk prøve slik at de får fag- eller svennebrev og får tittelen fagarbeider i det programområdet (f.eks. helsefagarbeider, tømrer og elektriker) (Utdanningsdirektoratet, 2021). Men elevene kan også velge å gå to års skolegang og ta påbygg på Vg3 istedenfor å gå ut i to års lære i bedrift. Da får elevene generell studiekompetanse slik at de kan ta høyere utdanning (Utdanningsdirektoratet, 2021). På yrkesfaglige utdanningsprogram er det første året et mer generelt år der elevene lærer om de forskjellige programområdene innenfor utdanningsprogrammet sitt. Dette gjør elevene i programfagene de har. Når elevene er ferdige på Vg1 skal de også gå Vg2 på skolen. På Vg2 får elevene fordype seg i et programområde innenfor utdanningsprogrammet sitt. Da blir elevene delt inn i klasser ut ifra hvilket programområde de har valgt (Utdanningsdirektoratet, 2022b). Programområdene er sterkt knyttet til hva elevene vil ha kompetanse til å jobbe med i fremtiden siden de velger et programområde på Vg2 og har to år med opplæring innenfor det ute i bedrift. Etter fullført lærlingetid kan elevene ta fagbrev, og de har mulighet til å gå rett ut i arbeidslivet (Utdanningsdirektoratet, 2021). En måte videregående opplæring legger til rette for at elevene skal kunne utforske ulike fordypninger på Vg1, er at elevene får prøve seg ute i arbeidslivet i faget yrkesfaglig fordypning (Utdanningsdirektoratet, 2020). I dette faget er det satt av timer

til at elevene skal være i praksis i bedrifter. Her kan de prøve en eller flere ulike fordypninger (Utdanningsdirektoratet, 2020).

2.2 Helse- og oppvekstfag

HO er det nest største utdanningsprogrammet i videregående opplæring i Norge, og det største yrkesfaglige utdanningsprogrammet med ca. 18 000 elever totalt skoleåret 2022/2023 (Utdanningsdirektoratet, 2022b). På Vg1 HO lærer elevene om de ulike områdene innenfor helse- og oppvekstsektoren. I læreplanen for Vg1 HO (Utdanningsdirektoratet, HSF01-03, 2020) står det at «programfagene skal gi grunnlag for helsefremmede arbeid med mennesker i ulike livssituasjoner i et samfunn i endring». I læreplanen fremmes det også at elevene skal utvikle praktiske ferdigheter som blant annet handler om «empati», «omsorg» og «service» gjennom programfagene.

På Vg2 HO har man 7 programområder å velge mellom. Det programområdet som er det største innenfor HO og blant alle programområdene på alle de yrkesfaglige utdanningsprogrammene er helsearbeiderfag (Utdanningsdirektoratet, 2022b). Helsearbeiderfag går ut på å utvikle kompetanse i helsehjelp, miljøarbeid, empati og grunnleggende sykepleie (Utdanningsdirektoratet, HEA02-04, 2021). Elevene kan etter fullført utdanning arbeide på steder som sykehjem, omsorgsboliger, sykehus etc. De programområdene mine informanter tenker å velge er ambulansesfag, barne- og ungdomsarbeiderfag og helseservice. Både ambulansesfag og barne- og ungdomsfag er bygd opp ved 2 + 2 modellen med en avsluttende fagprøve mens apotekteknikk er et treårig utdanningsløp

I læreplanen (Utdanningsdirektoratet, AMB02-03, 2021) til ambulansesfag står det at elevene skal kunne «utføre akuttmedisinsk behandling og transport av pasienter» og at man «fungerer godt i tverrfaglig samarbeid, og kan arbeide selvstendig under tidspress og under vanskelige forhold» (Utdanningsdirektoratet, AMB02-03, 2021). Her oppnår elevene tittelen ambulansarbeider ved bestått fagbrev og kan arbeide på ambulanse.

Ved programområdet barne- og ungdomsarbeiderfag skal elevene utvikle pedagogisk kompetanse, samt kunne fremme barn og unges helse. Her får man tittelen barne- og ungdomsarbeider ved bestått fagbrev, og man kan arbeide i f.eks. barnehage eller ungdomsskole. (Utdanningsdirektoratet, BUA02-03, 2021).

Helseservicefag er et treårig utdanningsløp der man på Vg3 kan velge mellom apotekteknikk, helsesekretær og tannhelsesekretær. Dette tredje studieåret er en blanding av skolegang og mye tid ute i bedrift (Utdanningsdirektoratet, APO03-03, 2021). Informanten som tenker å søke helseservicefag, tenker å søke apotekteknikk på Vg3. Ved å gå et treårig yrkesfaglig utdanningsprogram oppnår elevene yrkeskompetanse uten et fag- eller svennebrev (Utdanning.no, 2022). På apotekteknikk utvikler elevene kompetanse som trengs for å arbeide i apotek. Blant annet å gi informasjon om medisiner, men også kunne mestre salg og service. Etter endt utdanning oppnår man tittelen apotektekniker (Utdanningsdirektoratet, APO03-03, 2021).

2.2.1 Statistikk

Nå skal jeg vise til statistikk over kjønnsfordelingen på de ulike programområdene på HO for det nåværende skoleåret 2022/2023. Tallene er fra 1.oktober 2022 (Utdanningsdirektoratet, 2022a). Totalt på alle trinnene og programområdene på HO, er det ca. 2800 av 18 000 gutter. Noe som utgjør 15,5% av elevtallet på HO (Utdanningsdirektoratet, 2022a). 15% av elevene på de ulike programområdene på Vg2 HO er gutter. Man ser forskjeller i hvordan disse guttene fordeler seg på de ulike programområdene som finnes på Vg2. De klart største programområdene på HO er helsearbeiderfag og barne- og ungdomsarbeiderfag. Til sammen utgjør de 80% av alle elevene på Vg2. Helsearbeiderfag, som nevnt er det største programområdet med 47% av elevene som går Vg2 HO. Her er andelen gutter 13%. Barne- og ungdomsarbeiderfag er det nest største programområdet med 33% av elevene på Vg2 HO, og her er 17% av elevene gutter. Et programområde der guttene utgjør en større andel, er på ambulanséfag. Her er en fjerdedel av elevene gutter. Hvis vi ser på Vg3, er 10% av alle elevene gutter. I likhet med ambulanséfag, er en fjerdedel av elevene gutter, og er det programområdet flest gutter velger på Vg3.

2.3 Frisør, blomster, interiør og eksponeringsdesign

FBIE er i motsetning til HO et av de minste utdanningsprogrammene i Norge med ca. 2 344 elever i nåværende skoleår (Utdanningsdirektoratet, 2022a). Dette er et utdanningsprogram som handler om å produsere produkter eller yte tjenester hos kunder. Derfor er det sentralt at elevene skal mestre «designprosesser, grunnleggende håndverksferdigheter, eksponering og kommunikasjonsformer som skal imøtekomme ønsker og behov hos kundene» (Utdanningsdirektoratet, FBI01-01, 2020). Det presiseres også at elevene skal utvikle sin «kreativitet» og «estetisk sans» via programfagene (Utdanningsdirektoratet, FBI01-01, 2020).

På FBIE er det tre programområder man kan velge mellom på Vg2. Det finnes også et fjerde programområde, maskør- og parykkmakerfaget, som er et særløp. Dette er et for lite programområde til at man kan ha Vg2 på skolen. Her har man ett år på med videregående opplæring på skolen før man har tre års lære i bedrift (Utdanningsdirektoratet, MPM03-02, 2021). De tre andre programområdene er blomsterdekoratør, frisør og interiør og eksponeringsdesign. Mine informanter har valgt interiør og eksponeringsdesign, som de nå går på Vg2. Innenfor dette programområdet kan elevene velge mellom tre spesialiseringer. Disse er eksponeringsdesign, interiør og profileringsdesignfaget (Utdanningsdirektoratet, 2022a). Begge informantene har valgt profileringsdesignfaget som er et 2 + 2 løp. I profileringsdesignfaget skal elevene «produsere profileringsmateriell ut fra ulike bestillinger» (Utdanningsdirektoratet, PFD03-02, 2021). De skal kunne mestre både digitale og praktiske ferdigheter når det kommer til å designe og å produsere produkter som f.eks. skilt. Ved endt fagprøve får lærlingene tittelen profileringsdesigner (Utdanningsdirektoratet, PFD03-02, 2021).

2.3.1 Statistikk

Jeg skal nå vise til statistikk om elevtall fra skoleåret 2022/2023 (Utdanningsdirektoratet, 2022a) for å vise til kjønnsfordelingen på FBIE. Den totale andelen av gutter på alle trinnene på FBIE, er halvparten av det den er på HO, og er på ca. 8%. I statistikken til Utdanningsdirektoratet (2022a) har de ikke tatt med elevene som går særløpet maskør- og parykkmakerfaget. Det programområdet med minst elever på Vg2 er blomsterdekoratør. Blomsterdekoratør utgjør ca. 8,5% av elevtallet på Vg2 FBIE. Det er også dette programområdet det er minst avdel av gutter, og i nåværende skoleår er 3 av totalt 76 elever gutter. Frisør er det største programområdet med 52% av det totale elevtallet på Vg2, der 7% av disse er gutter. På det siste programområdet, interiør- og eksponeringsdesign, er det totale antallet ca. 39%, herav 7% gutter. Som nevnt, kan elevene på programområdet interiør- og eksponeringsdesign velge å enten gå interiør eller eksponeringsdesign på Vg3, eller å fordype seg i profileringsdesignfaget, der de kan gå ut i to års lærlingetid etter Vg2. Det finnes ingen statistikk over hvor mange av elevene som har valgt profileringsdesign. Statistikken viser bare til den totale andelen av elever fra FBIE som er lærlinger (frisørfaget, profileringsdesignfaget og blomsterdekoratørfaget). Etter at jeg hadde intervjuet de to informantene mine som har valgt FBIE, hadde jeg en samtale med læreren deres. Hun sier at de på Vg2 får begynne å spesialisere seg innenfor enten interiør, eksponeringsdesign eller

profileringsdesign. Hun fortalte også at det var få gutter generelt på dette programområdet, men at de fleste guttene som valgte det valgte profileringsdesign som spesialisering.

Som vi kan se, skal elevene også ta viktige valg angående deres fremtidige jobber allerede etter ett år i videregående utdanning. To av informantene mine gikk på Vg2 og hadde allerede tatt dette valget, mens de seks andre informantene hadde ikke søkt programområde enda. Selv om de ikke hadde søkt programområde enda, var alle sikre på hva de ville søke seg inn på. Det som var til felles for alle åtte informantene var at de hadde bestemt for fordypning seg da de valgte å søke seg inn på linjen de går på. Informantene på Vg1 hadde hatt en praksisperiode og de hadde sendt inn ønsker til den andre praksisperioden.

3 Litteraturgjennomgang

I dette kapittelet skal jeg presentere tidligere forskning og litteratur, som i likhet med de teoretiske begrepene, skal bidra med en forståelse over de ulike delene av empirien. Samt at de skal anvendes til å belyse problemstillingen. Dette kapittelet er delt inn i tre underkapittel som tar for seg tidligere forskning på tre ulike tema som er relevante for problemstillingen. Det første underkapittelet beskriver hvordan kjønnsdeling på tvers er med å opprettholde tradisjonelle utdannings- og yrkesvalg. I det andre underkapittelet skal jeg vise til forskning og litteratur om hvordan dagens unge fortolker kjønn. Til slutt skal jeg vise til hvordan litteraturen og forskningen fremstiller hvilke utfordringer og faktorer som påvirker unge når de tar utdanningsvalg.

3.1 Kjønnsdeling på tvers

Julia Orupabo (Kilden, 2014) har i sin doktorgrad *Kompetanse – en symbolsk markør, kjønn, etnisitet og aspirasjoner i overgangen mellom utdanning og arbeidsmarked*. I avhandlingen har hun undersøkt hvordan blant annet betydningen av kjønn har noe å si for hvilke forventninger vi har til ulike yrker. For å undersøke dette har hun gjennomført kvalitative intervjuer med sykepleiere, dataingeniører og bioingeniører (Kilden, 2014). Orupabo (Kilden, 2014) beskriver at vi velger og velger bort visse utdanninger basert på kjønn. Dette kommer av at noen yrker, og derav utdanninger, oppfattes som maskuline eller feminine. Et eksempel på dette er sykepleieryrket, der Orupabo (Kilden, 2014) beskriver at idealer knyttet til yrket er «den omsorgsfulle, moderlige sykepleieren». Hovedfunnet til Orupabo (Kilden, 2014) er at informantenes forventninger til egne muligheter er påvirket av de forventningene som stilles til kjønn i ulike yrker. Men hun påpeker også at disse forventningene kan endres.

I artikkelen «Det er lett å se hvilke kjønn reklamer er ment for». Det er ikke noe mellomting» En studie av ungdoms fortolkning av kjønn i reklame på sosiale medier (2021) presenterer Helene Fiane Teigen og Kamilla Knutsen Steinnes forskningen de har gjort på hvordan ungdommer og unge voksne tenker om kjønn i reklamer på sosiale medier. De viser også til hvordan kjønnsdelte fremstillinger påvirker hvordan unge fortolker kjønn (Steinnes og Teigen, 2021). Selv om denne forskningen ikke er rettet mot utdanning, kan den knyttes til min oppgave da den sier noe om hvordan dagens ungdommer og unge fortolker kjønn. I studien har de gjennomført 54 fokusgruppeintervju, med informanter i aldersgruppen 15-22 år. Målet med studien var å undersøke hvordan informantene fortolker kjønnsdelt reklame

(Knutsen og Teigen, 2021). Noe av reklamen omhandlet hvilke utdanninger og yrker informantene identifiserte i reklamene. Det de oppdaget var at informantene så tydelig hvilke reklamer, og derav utdanninger og yrker, som var rettet mot kvinner og menn (Knutsen og Teigen, 2021). Informantene så også en sammenheng mellom fremstillingen av kjønn og kjønnsforventninger generelt i samfunnet, og hvordan de «kjønnsrollene» vi har i samfunnet forsterkes av reklame og motsatt (Knutsen og Teigen, 2021).

3.2 Kjønn i endring

Som vi ser, er det norske utdanningssystemet og arbeidsmarkedet er svært kjønnsdelt, og det opprettholdes ved at gutter og jenter velger og velger bort utdanninger og yrker basert på de forventningene samfunnet har til dem. Nå skal jeg presentere forskning og litteratur om unges syn på kjønn. Samt hvordan kjønnsnormer blant unge i dag er i endring.

Willy Pedersen, Ketil Slagstad og Tilmann von Soest sitt kapittel «Nye seksualiteter, nye kjønn?» i boka *Ungdommen*) peker på at det har skjedd endringer blant normer for kjønn de siste tiårene. Da det har blitt mer vanlig og mer åpenhet rundt det å gå ut av tradisjonelle kjønnsnormer. Med tanke på den endringen som har skjedd med tanke på kjønns kategorier, kan man si at kjønn dannes og forandres via de normene man har i samfunnet (Pedersen et al., 2021, s. 311).

Gjennom undersøkelsen Ungdata har de funnet stilt spørsmål til elever i videregående opplæring. Ett av funnene var at 10% av elevene som deltok i undersøkelsen svarte at de hverken definerer seg som heterofil eller homofil, og under 80% definerer seg selv som heterofile (Pedersen et al., 2021, s. 306). Man ser at stadig flere utfordrer seksualitetens tradisjonelle normer, og at det er en stor åpenhet rundt dette. Et eksempel på dette er at det har kommet et begrep som dekker ulike former for seksualitet og identitet: lhbtqi, so, står for lesbisk, homofil, bifil, trans, interkjønn og queer (Pedersen, et al., 2021, s. 307).

At kjønn er i endring i dagens samfunn viste også Teigen og Steinnes (2021) i sin forskning. Da informantene viste informantene et kritisk blikk til noen av kjønnsuttrykkene i reklamene, og de var svært reflekterte over at de selv kunne bli påvirket av kjønnsuttrykkene i reklamen. Til å diskutere funnene brukte de Judith Butler sin teori om at kjønn er performativt. På bakgrunn av funnene og Butlers teori konkluderer Tieggen og Steinnes (2021) med at dagens ungdom har et performativt syn på kjønnsuttrykkene som fremstilles i reklamene, og at det derfor er «et forandringspotensial i ungdommenes mottakelse av- og

hvordan de forhandler og til dels motsetter seg, en lydig sitering av kjønnsnormene» (Teigen og Steinnes, 2021).

3.3 Valg i ung alder

Bård Amundsen (2017) sin artikkel «Kjønnsdelt arbeidsliv begynner i ungdommen» beskriver forklaringer på hvorfor ungdom velger tradisjonelt. Artikkelen baserer seg på Liza Reisel sin forskning på tiendeklasseelever i Oslo, og deres tanker om utdanningsvalg og fremtidig yrke. Elevene som deltok i forskningen, skulle «veilede» ulike fiktive personer til hvilken utdanning de burde velge (Amundsen, 2017). Det som kom frem, var at elevene veiledet gutter som hadde «jenteinteresser» til å velge tradisjonelle «guttefag». Mens jenter med «gutteinteresser» ble i større grad oppfordret til å velge utradisjonelt (Amundsen, 2017). Det pekes på at i det norske utdanningssystemet må ungdom ta sentrale utdanningsvalg allerede i 15-16 års alderen hvis de velger yrkesfaglige utdanningsprogram i videregående opplæring, og at det kan være vanskelig å ta et slikt valg i så ung alder (Amundsen, 2017). Dette kan være en av forklaringene på at gutter og jenter velger tradisjonelt i videregående utdanning. Fordi i den alderen er man i en sårbar tid der det skjer mange kroppslige endringer. Man er generelt i en usikker tid, og det siste man ønsker seg er å skille seg ut fra de andre (Amundsen, 2017). Dette kan være et problem i det norske samfunnet, da man trenger mer folk inn i helse- og oppvekstyrker i fremtiden. Hvis flere gutter begynner å velge HO i videregående opplæring får man dekt behovet for arbeidskraft innenfor den sektoren i mye større grad (Amundsen, 2017).

Bjørn Jacobsen og Line Bjerke (2021) har gjennomført en webundersøkelse på ungdoms og unges utdannings- og yrkesvalg. Svarene er innhentet fra 1103 15-25 åringer fra hele landet. Et sentralt funn er at gutter og jenter velger svært tradisjonelle utdanninger. Informantene føler også på mangel på kunnskap om hvilke alternativer de har å velge mellom, og at det er vanskelig å skulle velge utdanning og yrke (Jacobsen og Bjerke, 2021). Et annet hovedfunn i undersøkelsen er at de fleste informantene mener egen interesse er den viktigste faktoren når de skal ta utdannings- og yrkesvalg (Jacobsen og Bjerke, 2021). I tillegg til å legge vekt på interesse, mener også informantene at den utdanningen og fremtidig yrke skal oppleves som meningsfullt. Ved siden av interesse, er det to eksterne faktorer som påvirker unges utdanningsvalg, nemlig familie og venner (Jacobsen og Bjerke, 2021)

4 Teori

I dette kapittelet skal jeg presentere relevant teori for å diskutere empirien. Jeg har valgt fem teoretiske begreper som jeg skal bruke i analysen og diskusjonsdelen. Det første begrepet, har jeg allerede gjort rede for i innledningen. Dette er Ivar Frønes og Ragnhild Brusdal (2000) sin redegjørelse for utdanning og kjønn i kunnskapssamfunnet. Den andre teorien jeg har valgt, er Butler sin teori om performativt kjønn som et overordnet perspektiv på kjønn. Jeg har også valgt ut to begreper som presenteres i Liza Reisel, Øyvind Søråas Skorge og Stian Uvaag sin rapport *Kjønnsdelte utdannings- og yrkesvalg* fra 2019. Dette er en kunnskapsoppsummering av forskning på kjønnsdelt utdannings- og yrkesvalg. I denne rapporten har de presentert etablert kunnskap og forskning om hvorfor det norske utdanningssystemet og arbeidsmarkedet er svært kjønnsdelt. Gjennom sine undersøkelser har de funnet to «etablerte teoretiske forklaringer på hvorfor gutter og jenter velger forskjellige utdanninger og yrker» (Reisel et al., 2019). Disse to teoretiske begrepene er: a) akseptable preferanser og b) rasjonelle valg. I tillegg skal jeg presentere et begrep Ivar Frønes (2000 og 2001) har gjort rede for, nemlig selvrealisering. Jeg har allerede gjort rede for kunnskapssamfunnet i innledningen, og disse to begrepene henger sammen.

4.1 Performativ kjønnsteori

Etter at Judith Butler i 1990 ga ut boken *Gender Trouble*, har hun blitt en svært kjent feministisk kjønnsteoretiker (Mortensen, Egeland, Gressgård, Holst, Jegerstedt, Rosland og Sampson, 2008, s. 74). Noe av forklaringen til hennes popularitet, er hennes kritikk til den tradisjonelle feminisismen. I motsetning til den tradisjonelle feminisismen, som har satt søkelys på kontrastene mellom kvinner og menn, har Butler utviklet en teori om at kjønn er performativt (Mortensen et al., 2008, s. 74). Jeg skal nå gi en kort forklaring på Butler sin teori, før jeg skal beskrive hvordan jeg har brukt denne teorien i min forskning.

Historisk sett har kjønn blitt sett på først og fremst noe biologisk, da vi blir født som enten mann eller kvinne. Samt at kjønn vi blir født som er svært sentralt for vår forståelse av egen seksualitet og identitet (Mortensen et al., 2008, s. 75). Denne forståelsen av kjønn er Butler kritisk til). I motsetning til å se på kjønn som noe rent biologisk og noe vi er, har hun et performativt syn på kjønn. Butler benekter ikke at det finnes noe biologisk kjønn, men hun argumenterer for at det ikke er den primære formen for kjønn (Mortensen et al., 2008, s. 77). I stedet for tenker Butler at kjønn først og fremst er performativt og diskursivt. Dette vil si at

kjønn konstrueres på bakgrunn av måten vi snakker om kjønn på, hvordan vi handler og praksiser (Mortensen et al., 2008, s. 76). Kjernen i teorien til Butler er altså at kjønn er noe vi gjør, og ikke noe vi er. Det er også slik det biologiske kjønn har blitt den sentrale måten å se på kjønn på i samfunnet (Mortensen et al., 2008, s. 75). Siden det biologiske kjønn har vært det sentrale begrepet som kjønn, på grunn av måten vi snakker om kjønn på, kan man også endre dette ved at kjønn blir snakket om på en annen måte (Mortensen et al., 2008, s. 75).

I denne oppgaven er jeg inspirert av Butler og hennes teori om at kjønn er performativt på den måten at det er noe vi gjør gjennom handlinger, praksiser og måten vi snakker om det på. Jeg ser altså på hvordan informantene mine snakker om kjønn og utdanningsvalg på som en måte å gjøre kjønn på. Dette vil si at relasjoner mellom kjønn og utdanningsvalg ikke er konstant, men dynamisk, og at ungdom i dag kan ha andre syn og oppfattelser på forholdet mellom kjønn og utdanning enn de tidligere generasjonene. Informantene i min studie velger utradisjonelle utdanningsprogram, noe som har blitt mer vanlig å gjøre enn det var før.

4.2 Akseptable preferanser

I Liza Reisel, Øyvind Søraas Skorge og Stian Uvaag (2019: 6) sin rapport *Kjønnsdelte utdannings- og yrkesvalg* viser de til at akseptable preferanser er en av de to etablerte teoretiske forklaringene på hvorfor man finner en stor kjønnsdeling i utdannings- og yrkesvalg i Norge. Her skal jeg gå kort gjennom begrepet akseptable preferanser.

Individer vurderer hvor man passer inn i samfunnet, og tar valg ut ifra hvor man tenker at man passer inn (Reisel et al., 2019:6). Det har blitt dannet mønstre i samfunnet som vi mennesker oppfatter, skaper vår identitet ut ifra og velger ut ifra. Dermed opprettholder vi disse mønstrene. En av de faktorene Reisel (et al., 2019: 6) hevder at påvirker hvordan vi velger og danner mønster ut ifra er kjønn. Dette er fordi at kjønn er lett identifiserbart og til stede over alt (Reisel et al., 2019:6). Det vil altså si at det ligger visse føringer for hva det er sosialt akseptabelt at kjønnene skal velge og ikke. Ved at man vokser opp med hva som er akseptabelt og ikke av kjønnene, samt denne kjønnsdelingen på arbeidsmarkedet fører det til at man selv utvikler slike kjønnsdelte preferanser (Reisel et al., 2019:6). Reisel (et al., 2019: 6) viser også til at det generelt er lettere for jenter enn det er for gutter å velge utdanning og yrke utenfor disse mønstrene. Dette kan vi se i det norske utdanningssystemet, der jenter oftere velger utradisjonelt enn gutter (Utdanningsdirektoratet, 2022c).

4.3 Rasjonelle valg

I den samme rapporten (Reisel et al., 2019:6) viser de til at rasjonelle valg er en etablert teoretisk forklaring på hvorfor det er store kjønnsdelte utdannings- og yrkesvalg i Norge. Her skal jeg også gi en kort forklaring på begrepet.

Akseptable preferanser påvirker hva vi anser som rasjonelle valg, da vi har oppfattelser av hva det er greit å velge av kvinner og menn (Reisel et al., 2019:6). Det er også andre faktorer som spiller inn når vi mennesker tar rasjonelle valg. En faktor som påvirker hvordan unge tar rasjonelle utdannings- og yrkesvalg på er det Reisel (et al., 2019: 6) beskriver som relative fortrinn. Det vil si at ungdom velger utdanning på bakgrunn av hva de mestrer og har interesse for. Ungdoms valg er altså påvirket av hva de tror de kommer til å lykkes i.

I rapporten (Reisel et al., 2019:6) trekker de også frem at ungdom nødvendigvis ikke tar rasjonelle valg objektivt sett, men at de tar rasjonelle valg på bakgrunn av det de har kunnskap om. Dette vil si at ungdom ikke nødvendigvis tar rasjonelle valg når de velger utdanning fordi de ikke har nok kunnskap om ulike yrker og hva de innebærer (Reisel et al., 2019:6). I tillegg kan de akseptable preferansene være i veien for å ta et rasjonelt valg, da det ligger store forventninger til hvilke utdannings- og yrkesvalg gutter og jenter skal ta (Reisel et al., 2019:6).

4.4 Selvrealisering

Et begrep som synliggjør hvilken betydning utdanning har for mennesker i kunnskapssamfunnet er selvrealisering. Fordi selvrealisering kan være en faktor som påvirker hvilke utdanningsvalg unge i dag tar. Nå skal jeg kort gi en forklarelse på begrepet selvrealisering, og hvordan man kan knytte dette opp mot utdanningsvalg. Selvrealisering ses i sammenheng med utdanningsvalg, og hvorfor vi velger som vi velger. Frønes og Brusdal (2000, s. 111) peker på at begrepet selvrealisering er tosidig, det handler både om det «å få til noe» og «det unike meg». Selvrealisering handler altså om å ta valg ut ifra det som er det beste for seg selv, men også på bakgrunn av det man selv ønsker å oppnå.

Hva man anser som meningsfylt er påvirket både av fortiden og fremtiden. Dette fører til at vi mennesker handler på bakgrunn av de erfaringene vi har fra fortiden, men også de tankene vi har om fremtiden (Frønes, 2001). Ut ifra det, velger vi den handlingen vi anser

som best for å oppnå de målene vi har, og det som føles meningsfylt ut for oss (Frønes, 2001, s. 61). Hva som oppleves som meningsfylt og hvilke mål vi mennesker har, er forskjellig, og derfor velger vi også ulike handlinger for å nå disse målene (Frønes, 2001, s. 46). Dermed kan man si at mennesker handler rasjonelt når vi handler ut ifra våre egne mål (Frønes og Brusdal, 2001, s. 46). Frønes (2001, s. 47) peker på de målene vi handler ut ifra kan være et ønske om å «realisere seg selv». Vi velger altså utdanning og yrke ut ifra et ønske om å realisere oss selv. Det vil si at vi velger utdanning på bakgrunn av interesse og hva som oppleves som meningsfullt for oss (Frønes og Brusdal, 2000, s. 112). Man kan si at målet i seg selv er å velge en utdanning og et yrke som vi selv har interesse for og som vi synes gir mening for oss.

5 Metode

I dette kapittelet skal jeg gjøre rede for semistrukturert dybdeintervju som valg av metode og forskningsprosessen fra start til slutt. Jeg skal først beskrive valg av metode. Så skal jeg beskrive utvalget og rekrutteringsprosessen. Deretter skal jeg redegjøre for gjennomføring av intervju, transkriberingsprosessen og analyseprosessen. Jeg skal også gjøre rede for gyldighet, pålitelighet og generaliserbarhet før jeg til slutt skal vise til etiske betraktninger jeg har gjort meg rundt forskningsprosjektet.

5.1 Valg av metode

Tema og problemstilling henger sammen med og avgjør valg av metode. Etter valg av tema: kjønn og utdanningsvalg, utformet jeg problemstillingen: *Hvordan opplever gutter å velge et jentedominert yrkesfaglig utdanningsprogram i videregående opplæring, og hvilke faktorer påvirker guttenes utdanningsvalg?* Ut ifra problemstilling og formålet med oppgaven måtte jeg vurdere hvilken metode jeg skulle bruke. Målet med dette masterprosjektet er å få en større innsikt i opplevelsene, refleksjoner rundt og tankeprosessen til gutter som har valgt et utradisjonelt utdanningsprogram i videregående opplæring. Siden jeg er interessert i å få en innsikt i guttenes opplevelser og tanker rundt det å ta et slikt valg, var det mest hensiktsmessig å bruke kvalitativ metode i form av semistrukturert intervju til å samle inn data.

5.1.1 Semistrukturerte intervju

Siden jeg var ute etter å høre om elevenes opplevelser, tanker og refleksjoner rundt valget og påvirkende faktorer, var det mest hensiktsmessig å bruke semistrukturert intervju som metode (Tjora, 2021, s. 128). Denne typen intervju egner seg også godt da man vil snakke om noen tema som er valgt på forhånd (Tjora 2017, s. 127). Dette passet bra til mitt prosjekt, da temaene kjønn og valg av utdanning var det som primært skulle undersøkes, (Vedlegg 2). Ved å gjennomføre semistrukturerte intervju har man fastsatt tema og intervjuguide på forhånd, men det er rom for å gå utenfor disse (Thagaard, 2018, s. 91). Man følger de temaene man selv har satt opp på forhånd, men også de temaene som informanten kommer inn på. I tillegg, følger man ikke intervjuguiden fra start til slutt, men vurderer neste tema og spørsmål ut ifra hva informanten sier (Thagaard, 2018, s. 91). En annen faktor som avgjorde at jeg valgte denne typen intervju, var at jeg skulle intervjuer elever fra forskjellige utdanningsprogram og år i utdanningen. Da det ble stilt forskjellige oppfølgingsspørsmål etter hvor langt de hadde

kommet i utdanningen og hvilken linje de gikk på, slik at intervjuet ble tilpasset hver enkelt informant.

5.2 Utvalg

Med dette masterprosjektet ønsket jeg å få en innsikt i gutters tanker omkring det å velge et utradisjonelt yrkesfaglig utdanningsprogram på videregående skole. Informantene er gutter på Vg1 eller Vg2 på et slikt utdanningsprogram. Jeg har gjort et strategisk utvalg da jeg skulle rekruttere informanter. Dette er viktig når man skal gjøre intervjustudier, slik at man har et utvalg som har de kvalifikasjonene og egenskapene som trengs for å få svar på problemstillingen og forskningsspørsmål (Thagaard, 2018, s. 54). Det første kriteriet for utvalget var at utvalget skulle bestå av gutter som gikk på Vg1 eller Vg2 ved et yrkesfaglig utdanningsprogram der det er og tradisjonelt sett har vært et flertall av jenter.

Jeg hadde et ønske om å rekruttere elever fra alle de tre linjene. I tillegg ville jeg intervjuer elever fra både Vg1 og Vg2 siden de to årene er forskjellig oppbygd. Da man på Vg1 går yrkesfag går er mer generell der man får informasjon om og lærer om ulike retninger innenfor fagområdet. Mens man på Vg2 velger seg en spesialisering innenfor faget som man senere kan ta fagbrev i. Jeg ønsket kun å rekruttere elever som gikk på Vg1 og Vg2 og ikke elever som hadde begynt påbygg eller lærlingetid. Dette var av pragmatiske årsaker, da jeg anså det som lettere å rekruttere elever som gikk på videregående skole, da man kunne rekruttere flere informanter samtidig. I tillegg ønsket jeg at de skulle gå på det utradisjonelle utdanningsprogrammet da jeg intervjuet dem, og at de ikke var lærlinger. Dette var fordi det ikke var så lenge siden de hadde tatt valget, og mest sannsynlig husket mer av tankene de hadde rundt det enn om de hadde vært ferdig med linjen.

Jeg satte ikke noen nedre eller øvre aldersgrense for å delta på prosjektet siden alder ikke har noen betydning for formålet med oppgaven. Siden jeg gjennomførte intervjuene i andre termin av skoleåret hadde alle elevene fylt 16 år, og utvalget består av 8 informanter. Derav 6 informanter fra Vg1 HO og 2 informanter fra Vg2 FBIE.

Informantene fra Vg1 HO er fra en skole i Trøndelag, mens informantene fra Vg2 FBIE er fra en skole i Troms og Finnmark. Det at informantene går ved skoler fra de to fylkene er et valg gjort på bakgrunn av pragmatiske hensyn siden jeg i en lengre periode oppholdt meg i Trøndelag. Da så jeg det som en god mulighet til å rekruttere informanter.

Begge skolene er i kommuner med bystatus, men den ene kommunen er klart større enn den andre. I den største kommunen er det flere videregående skoler og utdanningsprogram å velge mellom. Selv om det bare er en videregående skole i den minste kommunen, er det fortsatt et bredt utvalg av videregående skoler og utdanningsprogram i nærområdet og som ungdom i den kommunen kan velge mellom. Grunnen til dette er at det er flere videregående skoler med forskjellige utdanningsprogram i distriktet. Disse videregående skolene er så nærme hverandre at ungdom i dette distriktet ikke trenger å flytte for å gå på andre videregående skoler eller utdanningsprogram. Dette vil si at alle informantene hadde mulighet til å velge blant et bredt utvalg av videregående skoler og utdanningsprogram da de søkte videregående opplæring uten å måtte flytte hjemmefra. Alle informantene bor hjemme og har valgt utdanningsprogram på den nærmeste skolen som tilbyr det.

HO er det yrkesfaglige utdanningsprogrammet i Norge med størst antall elever, mens FBIE og håndverk, design og produktutvikling er de minste utdanningsprogrammene i Norge (SSB, 2023). Dette speiler også utvalget i denne oppgaven. Det var stor forskjell i utbredelsen av utdanningsprogrammene på videregående skoler både i Trøndelag og Troms og Finnmark. Dette gjelder for så vidt på landsbasis også. På grunn av store forskjeller i utbredelsen av linjene, er det følgelig stor forskjell på elevtallet på disse linjene på landsbasis (SSB, 2023). Per 1.oktober 2022 var det kun 666 elever, herav 176 gutter i hele landet som gikk på linjen håndverk, design og produktutvikling (Utdanningsdirektoratet, 2022a). Det er heller ikke mange skoler i landet som tilbyr den linjen (Vilbli.no, u.å.). Da jeg ikke fikk svar av de skolene med dette utdanningsprogrammet som jeg henvendte meg til, valgte jeg av pragmatiske hensyn å ikke bruke mer tid på å ta kontakt med dem på grunn av tidsaspektet i oppgaven.

Utvalget har svært mye å si for utfallet og funnene i oppgaven. Selv om jeg ikke fikk rekruttert noen elever fra håndverk, design og produktutvikling. Likevel begrunne at funnene i denne oppgaven også er relevante for gutter på håndverk, design og produktutvikling. Utvalget av informanter bestemmer utfallet av empiri og funn i oppgaven. Hadde andre elever stilt opp til intervju, hadde empirien mest sannsynlig sett annerledes ut.

Informantene fra Vg1 HO skulle søke programområde for Vg2 bare noen uker etter jeg gjennomførte intervjuene. Alle informantene var klare på hva de ville søke, og jeg har skrevet inn det i *tabell 1* nedenfor da dette er sentralt senere i oppgaven. Jeg har allerede gitt en forklaring på de to utdanningsprogrammene tidligere i oppgaven.

I *tabell 1* er det en presentasjon av informantene med fiktive navn, hvilket år av utdanningen og hvilket utdanningsprogram de går på. For å gjøre det enklere å skille mellom informantene, har jeg gitt navn med M som forbokstav på de to informantene som går profileringsdesign på Vg2 FBIE, mens de andre går Vg1 HO har navn med andre forbokstaver.

Tabell 1: Informanter

Informant	Nåværende utdanningsprogram	Valgt programområde til Vg2
Ola	Vg1 helse- og oppvekstfag	Ambulansefag
Erlend	Vg1 helse- og oppvekstfag	Barne- og ungdomsarbeiderfag
Jonas	Vg1 helse- og oppvekstfag	Barne- og ungdomsarbeiderfag
Robin	Vg1 helse- og oppvekstfag	Barne- og ungdomsarbeiderfag
Adam	Vg1 helse- og oppvekstfag	Ambulansefag
Hassan	Vg1 helse- og oppvekstfag	Helseservice (Apotekteknikk Vg3)
Mohammed	Vg2 interiør og eksponeringsdesign: profileringsdesign	Vg2 interiør og eksponeringsdesign: profileringsdesign
Marius	Vg2 interiør og eksponeringsdesign: profileringsdesign	Vg2 interiør og eksponeringsdesign: profileringsdesign

5.2.1 Rekruttering av informanter

Jeg opplevde rekrutteringsprosessen som krevendesiden jeg var avhengig av kontaktpersoner som var villige til å hjelpe meg med å rekruttere informanter. Jeg sendte ut eposter til mange ulike skoler og avdelingsledere der jeg fikk svært liten respons. De kontaktpersonene jeg endte opp med, var til gjengjeld svært behjelpelige med rekruttering og

planlegging av tid og sted for intervjuene. Kontaktpersonene uttrykte også at de hadde spurt alle aktuelle informanter, og at informantene har stilt opp av eget ønske.

Rekrutteringsarbeidet startet med at jeg søkte opp skoler i Trøndelag og Troms og Finnmark i nærheten av mitt hjemsted og studiested. Deretter leste jeg gjennom utdanningstilbudene deres og valgte ut de skolene som hadde ett eller flere av de aktuelle utdanningsprogrammene. Det neste steget var da å ta kontakt med de aktuelle skolene. Jeg anså det som strategisk å ta kontakt med personer som kunne være aktuelle kontaktpersoner mellom meg og informantene. På skolenes hjemmeside er det ofte lister over ansatte og deres stilling. I ledelsen står det ofte hvilken avdeling de har ansvar for. Derfor brukte jeg en del tid på å gå gjennom listen over ansatte på skolene, og fant frem til kontaktinformasjonen til avdelingslederne for de aktuelle linjene. På de skolene det ikke var spesifisert hvilke linjer avdelingslederne hadde ansvar for kontaktet personer høyere opp i ledelsen. Måten jeg valgte å ta kontakt med de mulige kontaktpersonene på, var ved å sende de en epost.

I eposten skrev jeg kort om meg selv og masterprosjektet. Jeg la også ved intervjuguiden og samtykkeskjema, der masterprosjekt, utvalgsriterier og hva det innebærer å delta i intervju sto beskrevet (Vedlegg 1). Det viktigste med eposten var at den skulle nå frem til de mange mulige kontaktpersoner, og derfor forespurte jeg om de kunne videresende eposten til lærere på utdanningsprogrammene også. Dette fungerte, da det var to ulike lærere som hadde fått videresendt eposten fra ledelsen og kontaktet meg. Da hadde allerede lærerne tatt kontakt med aktuelle informanter og spurt om de ønsket å delta. Deretter satte jeg og lærerne opp tidspunkt for intervjuene, og avtalte at jeg skulle komme på skolene og gjennomføre intervjuene. Jeg hadde derfor ingen kontakt med informantene før de kom inn i rommet der intervjuene skulle foregå.

Den andre måten jeg rekrutterte informanter på var gjennom min egen praksis. På sisteåret av lektorstudiet skulle vi ha en femdagers praksisperiode. Denne praksisperioden kunne vi bruke til å samle inn data til masterprosjektet hvis vi ønsket det. På forhånd av praksis fikk vi en e-post der vi skulle svare på spørsmål om vi skulle samle inn data i praksisperioden eller ikke. Jeg sendte inn at jeg ønsket det og sendte samtidig inn kriteriene for utvalget mitt. Dermed havnet jeg i praksis ved en skole som hadde to av de aktuelle linjene, slik at jeg kunne gjennomføre datainnsamling i praksis. Jeg visste ikke hvilken linje jeg skulle ha praksis på, eller om det gikk noen gutter på de aktuelle linjene før jeg kom ut i praksis. I praksis havnet jeg på en av de aktuelle linjene, men det var ingen gutter som gikk på

den linjen. Praksislærer satte meg i kontakt med kontaktlæreren på den andre aktuelle linjen. Der var det noen aktuelle informanter, og de ønsket å delta på prosjektet. Deretter avtalte vi tidspunkt, og jeg fikk gjennomført datainnsamling i og etter praksisperioden. Her møtte jeg heller ikke informantene før gjennomføringen av intervjuene.

5.3 Datainnsamling

5.3.1 Intervjuguide

Jeg har som nevnt, brukt semistrukturert intervju som metode for datainnsamlingen. Dette har selvfølgelig fått betydning for utformingen av intervjuguiden, og jeg fulgte ikke den til punkt og prikke, men hadde rom for å veksle i tema og stille oppfølgingsspørsmål. Jeg begynte å utforme intervjuguiden etter jeg hadde bestemt meg for tema og problemstilling. Det ble brukt samme intervjuguide i alle intervjuene (Vedlegg 2). Spørsmålene i intervjuguiden ble delt inn etter tema jeg ville undersøke. Den ble derfor delt inn i fem tema i tillegg til oppvarmingsspørsmål og avrundingspørsmål. På forhånd av intervjuene testet jeg ut intervjuguiden på venner. Da fikk jeg øvd på å gjennomføre intervju, samt at jeg fikk sjekket hvor godt intervjuguiden fungerte i praksis. Deretter justerte jeg på strukturen og spørsmålene slik at det skulle bli lettere for meg å ha oversikt. Dette var viktig da intervjuguiden var et viktig hjelpemiddel for å sikre at alle tema ble dekt i intervjusituasjonen.

5.3.2 Gjennomføring av intervju

Datainnsamlingen ble gjennomført på fire ulike dager i en periode fra januar til mars 2023. I løpet av. De seks første intervjuene ble gjennomført over to dager, med tre intervju på hver av dagene. Mens de to andre intervjuene ble gjort på hver sin dag. Da jeg og kontaktpersonene mine skulle planlegge gjennomføringen av intervjuene var jeg svært fleksibel når det gjaldt både tid og sted. Det viktigste for meg var at de skulle skje på et sted og et tidspunkt som passet best for informantene mine. Alle intervjuene ble derfor gjennomført på de skolene elevene gikk på. Dette var det mest tilgjengelige og praktiske stedet å gjennomføre intervjuene på. I forkant av alle intervjuene hadde kontaktpersonene mine reservert grupperom der jeg kunne gjennomføre intervjuet. På denne måten foregikk intervjusituasjonen i stille og rolige omgivelser og uten noen forstyrrelser.

Da informantene kom inn i rommet, var det viktig for meg å gjøre de trygge på situasjonen. Jeg hilste på informantene da de kom inn i rommet. Jeg brukte også tid på å

fortelle litt om meg selv på å presentere prosjektet. Da fortalte jeg hva det handlet om, og hva formålet med prosjektet var. Deretter gikk jeg gjennom samtykkeskjemaet muntlig med informantene (Vedlegg 1), og spurte om det var greit at jeg tok opp intervjuet på telefonen min. Der det var viktig å gjennomgå og presisere deres rettigheter som deltakere, jeg la særlig vekt på anonymisering og at de hadde rett til å trekke seg når som helst. Jeg ga også informantene tid til å lese gjennom samtykkeskjemaet før de signerte det. . Jeg brukte diktafonappen, da ble lydopptakene sendt til et nettskjema jeg hadde opprettet. Der ble de lagret og jeg kunne høre på intervjuene på pc-en min. Jeg så det som hensiktsmessig å ta opp intervjuene istedenfor å notere ned svarene da jeg kunne ha fullt fokus på informantene.

Før intervjuene, var det viktig for meg å presisere at jeg var interessert i deres egne tanker, opplevelser og refleksjoner og at det ikke var rette eller gale svar på spørsmålene jeg kom til å stille dem. Dette var viktig for meg, da jeg ville forsikre meg om at de skulle være så trygge som mulig, og at de ikke skulle være redde for å svare på spørsmålene. Jeg ville at de skulle oppleve intervjuet som en samtale og ikke som en test. Dette var jeg bevisst på med tanke på at intervjuene ble gjennomført på deres skole og min rolle som lektorstudent.

Da intervjuene startet, gikk jeg først gjennom de ulike temaene i intervjuguiden. Jeg startet med oppvarmingsspørsmålene før jeg gikk videre til hovedtemaene i intervjuguiden. Jeg opplevde stor variasjon i hvor mye informantene var villige til å dele og hvor reflekterte de var rundt spørsmålene, og i hvor stor grad jeg trengte å stille oppfølgingsspørsmål. Det var derfor ulik grad av samtaleflyt i intervjuene. Jeg støttet meg på intervjuguiden, der jeg forsikret meg at vi kom innom alle temaene. Jeg fulgte den som nevnt ikke til punkt og prikke, men prøvde å ha en naturlig samtale med informantene. De gikk selv innpå noen av temaene i intervjuguiden, og da var det naturlig å fortsette med dem enn å hoppe til neste spørsmål i intervjuguiden.

5.4 Behandling av data

5.4.1 Transkribering

Jeg begynte med transkriberingen av lydopptakene kort tid etter at intervjuene var gjennomført. Dette gjorde jeg bevisst da jeg ville ha intervjuene friskt i minne da jeg transkriberte. Transkriberingen var tidkrevende og til dels krevende arbeid. Jeg hadde liten erfaring med transkribering fra før, og jeg brukte mer tid på det enn det jeg hadde tenkt på forhånd. Jeg fikk også bruk for å bruke funksjonen om å justere hastigheten i noen av

intervjuene, da det noen ganger var vanskelig å høre hva som ble sagt. Etter at jeg var ferdig med transkriberingsarbeidet ble alle lydopptakene slettet.

Jeg prøvde å transkribere lydopptakene så detaljert som mulig med å markere blant annet pauser og latter i transkripsjonen. Tjora (2021, s. 185) påpeker at det er bedre at transkripsjonene er svært detaljerte, da man ikke nødvendigvis vet om dette er avgjørende i analysearbeidet. Alle transkripsjonene ble skrevet på bokmål for å anonymisere informantene. Jeg anonymiserte også andre identitetsmarkører, blant annet navn. Alle sitatene fra informantene i analysedelen er derfor skrevet på bokmål.

5.4.2 Koding og kategorisering

Etter at transkriberingen var ferdig, brukte jeg en tematisk analyse av datamaterialet mitt. Jeg har tatt utgangspunkt i Johannessen, Rafoss og Rasmussen (2018, s. 282) sine fire steg i en tematisk analyse. En tematisk analyse er en induktiv tilnærming til datamaterialet, der man leter etter ulike tema i datamaterialet. Jeg har tatt utgangspunkt i problemstillingen og forskningsspørsmålene da jeg skulle analysere datamaterialet mitt, og det var derfor jeg valgte denne tilnærmingen. Jeg hadde ikke bestemt meg for teori på forhånd, og derfor ble det naturlig å gjøre en empirinær analyse av datamaterialet.

Det jeg først gjorde var å skrive ut datamaterialet mitt på papir. Deretter leste jeg gjennom det flere ganger, da fikk jeg en oversikt over datamaterialet før jeg begynte å kode det. Jeg brukte jeg tusjer i ulike farger for å markere utsagn jeg så på som interessante og viktige, og for å sortere de i ulike tematiske kategorier. På denne måten ble utsagnene fremhevet og oversiktlige siden de var markert i ulike farger. Etter hvert som jeg markerte i teksten, fikk jeg også en del tanker rundt utsagnene som jeg noterte ned i en skrivebok. Jeg leste over og kodet datamaterialet mitt flere ganger, da det dukket opp flere tanker etter hvert som jeg jobbet med det.

Det neste jeg gjorde var å dele inn kodene inn i kategorier. Da samlet jeg flere av kodene inn i ulike kategorier eller tema som det også kalles (Johannessen, Rafoss og Rasmussen (2018, s. 295). Jeg samlet kodene til kategorier ved å bruke de foreløpige forskningsspørsmålene for å se hvilke koder som hadde noe til felles. Jeg brukte en del tid på å plassere kodene inn i ulike kategorier, og har endret på kategoriene flere ganger før jeg kom frem til de endelige kategoriene. Det er de ulike kategoriene som da er funnene mine. Det siste steget jeg gjorde, var å presentere funnene mine i analysekapittelet.

5.5 Datamaterialets kvalitet

5.5.1 Gyldighet

Målet med metodekapittelet er blant annet å vise til studiens gyldighet. Altså å vise at det er en logisk sammenheng mellom spørsmålene jeg ønsker å få svar på, hvordan prosjektet er utformet og funnene (Tjora, 2021, s. 260). For å vise til oppgavens gyldighet har jeg beskrevet de ulike stegene i forskningsprosessen. Jeg har presentert problemstilling og forskningsspørsmål. Hvilken metode jeg har valgt og hvordan jeg gjennomførte intervjuene. Samt hvordan jeg har bearbeidet datamaterialet via transkribering og analyse. I tillegg til å beskrive forskningsprosessen har jeg også gjort rede for de valgene jeg har tatt gjennom forskningsprosjektet.

Tjora (2021, s. 262) viser til kommunikativ gyldighet som vil føre til at forskningen anses som konservativ, men også for å sikre kvalitet på forskningen ved å forholde seg til tidligere forskning og teoretiske begreper. Jeg forholdt meg ikke aktivt til tidligere forskning og teori da jeg analyserte datamaterialet siden analysen var tematisk og empiridrevet. Likevel var jeg oppdatert på forskning på dette feltet på forhånd av intervjuene. Jeg er klar over at dette kan ha hatt en påvirkning på min forforståelse og arbeidet med datainnsamlingen. Samt at jeg også et kapittel med litteraturgjennomgang om tidligere forskning rundt tema, som jeg diskuterer mine funn i lys av.

5.5.2 Pålitelighet

Gjennom metodekapittelet har jeg vist til gangen i forskningsprosessen min ved å vise til valg av metode, gjennomføring og bearbeiding av datamaterialet. Dette er for å vise til transparens ved å gi et innblikk i hvordan arbeidet i forskningsprosessen har foregått (Tjora, 2021, s. 264). En annen måte jeg har styrket forskningens pålitelighet er å bruke en sitater fra empirien i analysekapittelet. En mulig svakhet med dette, er at det er noen informanter som blir mer sitert enn andre (Tjora, 2021, s. 266). Noen av informantene ga svært korte svar, og det var vanskelig å finne sitater som kunne brukes i oppgaven. Mens andre informanter svarte mer utfyllende, noe som har ført til at det var flere sitater å velge mellom i transkripsjonene av intervjuene deres.

Det at jeg er av et annet kjønn enn intervjupersonene kan ha hatt noe å si i intervjusituasjonen, da guttene og jeg ikke nødvendigvis har en samme forståelse av ting

siden vi er av ulike kjønn (Thagaard, 2018, s. 107). Likevel hadde jeg og informantene en del felles forståelse ved ulike aspekter grunn av at vi er i relativt nær alder i tillegg til at jeg er lektorstudent. Dette kan være med på å styrke påliteligheten i prosjektet. I intervjuene brukte informantene en del ord og uttrykk som er vanlig blant unge i dag, og som jeg selv bruker. Slike ungdommelige ord og uttrykk var særlig fremtredende i intervjuene med de to informantene på Vg2 profileringsfag. Det er ikke sikkert at noen som var eldre hadde hatt samme forståelse av disse ord og uttrykkene.

Siden det er relativt kort tid siden jeg gikk på videregående selv, og er lektorstudent kjenner jeg også godt til videregående utdanning og gangen i det. Dette anså jeg som fordelaktig da vi hadde en felles forståelse da vi blant annet snakket om valg av programområde, praksis og hospitering da jeg hadde god kjennskap til utdanningsprogrammene og alternativene de kunne velge. I tillegg har jeg hatt praksis på både ungdomsskole og videregående der elever har vært på hospitering og hatt praksisperioder. Jeg har også jobbet litt innenfor helsesektoren, og hadde kunnskap om den del ting som informantene fra Vg1 HO snakket om, og der jeg kunne kjenne meg igjen i situasjoner de beskrev. Man kan tenke seg til at mitt kjønn og alder kan ha hatt en betydning for svarene jeg fikk, og at hvis en mann eller noen som er eldre hadde gjennomført intervjuene ville de kunne fått andre svar. Jeg var klar over at mine forkunnskaper også kunne påvirke utformingen av intervjuguiden. På grunn av dette bestemte jeg meg for å ha en del åpne spørsmål, slik at mine forkunnskaper skulle farge spørsmålene og derav svarene til informantene.

5.5.3 Generaliserbarhet

Et direkte mål med dette prosjektet er ikke generalisering, men å undersøke informantenes tanker og refleksjoner rundt deres utradisjonelle utdanningsvalg. Derfor er generalisering heller et implisitt mål (Tjora, 2021, s. 267). Jeg kan anse dette som en moderat generalisering, der man kan argumentere for at resultatene kan være gyldige i andre forhold (Tjora, 2021, s. 268). Dette er på grunn av at informantene har en del fellestrekk i svarene sine, blant annet når det kommer til betydningen av kjønn og valg av utradisjonelle utdanningsvalg. Derfor kan man tenke seg til at andre gutter som har valgt utradisjonelle utdanningsvalg også har de samme holdningene når det kommer til betydningen av kjønn. Likevel er det ikke sikkert at alle funnene kan anses som generaliserbare, men de funnene der informantene har nokså like svar.

5.6 Etiske betraktninger

Før jeg kunne begynne datainnsamlingen, sendte jeg søknad til NSD. Jeg fikk godkjent forskningsprosjektet, og har fulgt NSD sine anbefalinger for personvern og databehandling. Siden alle informantene var over 16 år, var det tilstrekkelig med informantenes samtykke, og jeg anså det ikke som nødvendig å innhente foreldres samtykke i tillegg. Gjennom hele arbeidet med datamaterialet har jeg anonymisert informantene. Dette har jeg gjort via å gi informantene pseudonymer, transkribere på bokmål og anonymisert navn og stedsnavn.

I rekrutteringsarbeidet brukte jeg som sagt kontaktpersoner. I e-posten jeg sendte til kontaktpersonene la jeg ved informasjonsskriv og samtykkeskjema (Vedlegg 1) som kontaktpersonene kunne skrive ut og gi ut til informantene på forkant. Likevel uttrykte informantene at de ikke hadde lest gjennom samtykkeskjemaet på forhånd, og jeg brukte tid på å gå gjennom det og lot de lese gjennom det før vi startet intervjuet. Deretter fikk jeg samtykke både skriftlig og muntlig. Det var viktig at informantene fikk tilstrekkelig med informasjon om deres rettigheter og hva deltakelse i prosjektet innebar. Dette er krav som stilles til informert samtykke. (Thagaard, 2018, s. 23). Jeg presiserte også ovenfor informantene at de når som helst kunne trekke seg. Selv om informantene har fått tilstrekkelig med informasjon, kan man sette spørsmålstegn med hvorvidt gutter i alderen 16-18 år er reflekterte over hva en deltakelse i et slikt forskningsprosjekt innebærer.

I noen intervju stilte jeg en del oppfølgingsspørsmål fordi informantene ikke svarte særlig utfyllende på de åpne spørsmålene. Jeg var bevisst rundt dette i intervjusituasjonen, og ingen av informantene uttrykte på noe vis en form for ubehag. Likevel er jeg er åpen for at noen av informantene opplevde dette som ubehagelig.

6 Empiri og analyse

I dette kapittelet skal jeg presentere empiri i form av sitater fra intervjuene og min tematiske analyse av datamaterialet. Jeg har delt inn kapittelet i fire underkapitler, som består av de empiriske kategoriene som var fremtredende i datamaterialet. De ulike kategoriene er: 1. Utdanningsvalg, en tilfeldighet? 2. Utdanningsvalg påvirkes av familie og venner. 3. Utdanningsvalg, kjønn har liten betydning. 4. Utdanningsvalg basert på egne interesser.

6.1 Utdanningsvalg, en tilfeldighet?

Når man skal søke videregående opplæring må man sette opp tre forskjellige linjer. Søkerne rangerer linjene i en rekkefølge etter hva man har mest lyst til å komme inn på. Et svært interessant funn er at det kun var to av informantene som går på den linjen de hadde satt opp som førstevalg. Det var med andre ord kun to av elevene som tok den utdanningen vi kan anta at de hadde mest lyst til å gå på. De andre elevene kom ikke inn på førstevalget sitt, eller de begynte på et annet utdanningsprogram først, for så å bytte til det de går på nå. Det kan derfor virke som om det for de fleste informantene er litt tilfeldig at de går på den linjen de går på.

6.1.1 Førstevalg

To av totalt 8 informanter kom inn på førstevalget sitt. De to informantene som hadde utdanningsprogrammet de går på som førstevalg var Robin (BUA) og Erlend (BUA) fra Vg1 HO. Robin (BUA) hadde bestemt seg for å søke HO som førstevalg en del måneder før søknadsfristen. Han sa: «ja, det var fra de hospiteringsdagene da, var sikkert sånn fem måneder før at jeg valgte det da. Det var det som virket artigst og best» Hospitering er en ordning der ungdomsskoleelever besøker videregående skoler i området der de bor. De velger selv tre ulike utdanningsprogram de skal besøke i løpet av dagen. Under hospiteringen får de informasjon fra lærere og elever fra de ulike linjene og de får et innblikk i hva linjene går ut på.

Erlend kom også inn på førstevalget sitt. Selv om Erlend (BUA) kom inn på HO som førstevalg, sier han at det var et litt spontant valg en måned før søknadsfristen. Han hadde ikke vært på hospitering på HO, men han følte at han passet inn i helsefag med tanke på at foreldrene har jobberfaring fra helsesektoren. I tillegg til at han har noen i familien med psykisk utviklingshemmet og bekjente som sliter med rus. Selv om valget ble tatt kort tid før søknadsfristen uttrykker han også at det er en del tanker bak det å velge HO også.

6.1.2 Andrevalg

Det var tre informanter som hadde utdanningsprogrammet de går på som andrevalg. De begynte på linjen da de ikke kom inn på førstevalget sitt. Alle valgte å fortsette på linjen, og alle tre sa at de har intensjoner om å fullføre dette utdanningsprogrammet. Marius (profilering), som går Vg2 med profileringsdesign som spesialisering er nå glad for at det var den linjen han kom inn på. Han ønsket å jobbe med design av klær, noe som er et kreativt yrke. På førstevalg hadde han søkt kunst, design og arkitektur (KDA). Dette er også et kreativt utdanningsprogram, men i motsetning til FBIE er KDA et studieforbereende utdanningsprogram. På KDA kunne han ikke ha fordypet seg i profilering og designe og trykket print på klær, så han var glad for at han kom inn på FBIE.

Både Jonas (BUA) og Hassan (Apotekteknikk) hadde søkt elektro og datateknologi som førstevalg og helse- og oppvekst på andrevalg. Hassan (Apotekteknikk) trives på utdanningsprogrammet i dag, men da han ikke kom inn på elektro og datateknologi var det «skuffende» å starte på apotekteknikk, og han «ville bytte linje med en gang han startet». Da jeg spurte han om han kunne tenke seg å begynne på Vg1 neste år på et annet utdanningsprogram svarer han at «jeg tror ikke det. Jeg liker ikke å starte på nytt. Jeg liker å fullføre det jeg har begynt på». Jonas (BUA) hadde en annen innstilling til å ikke komme inn på førstevalget sitt. Han sa at «det hadde ikke noe å si om jeg kom inn på helse eller elektro så lenge jeg kom inn på en av de så var jeg fornøyd». I ettertid er han veldig glad for at det ble helse- og oppvekst istedenfor elektro og datateknologi: «det er en bra linje selv om det ikke var førstevalget mitt. Jeg tror jeg hadde angret om jeg hadde kommet inn på elektro».

6.1.3 Ombestemmelser

Ola (ambulans), Adam (ambulans) og Mohammed (profilering) er de tre informantene som kom inn på førstevalget sitt, men byttet til det utdanningsprogrammet de går på nå. Alle tre sier at de angret på førstevalget sitt fordi de ikke hadde noen interesse for det. Mohammed (profilering) uttrykte dette tydelig da han sa at: «det ikke var noe for meg». De er også ganske tydelige på at de første utdanningsprogrammene de valgte var på grunn av vennene deres skulle velge det. De uttrykker også at de hadde lite informasjon om de ulike utdanningsprogrammene, og en kombinasjon av disse to faktorene førte til at det de valgte bygg- og anleggsteknikk (Ola) og teknologi- og industrifag (Adam og Mohammed) som førstevalg. Som i ettertid oppleves som et tilfeldig valg for informantene, da de ikke hadde noen interesse eller kunnskap om bygg- og anleggsteknikk eller teknologi- og industrifag. Til

slutt valgte de å følge sine egne interesser og byttet til det utdanningsprogrammet de går på nå. Selv om de til slutt valgte å søke og bytte til HO og FBIE, har veien dit vært formet av tilfeldigheter.

6.2 Utdanningsvalg påvirkes av familie og venner

Alle informantene er klare på at de har valgt utdanningsprogram på bakgrunn av egen interesse. I den grad de er påvirket av noen blir mest påvirket av folk de har nære relasjoner til, enten venner eller familie. Flere har blitt påvirket av andre da de først valgte utdanningsprogram der det tradisjonelt har vært et overtall av gutter på, i hovedsak av venner. Men de fleste informantene sier også at de har blitt påvirket til en viss grad av andre til å velge det utradisjonelle utdanningsprogrammet de går på nå, hovedsakelig av familie.

6.2.1 Påvirket av venner

Mohammed (profilering) og Marius (profilering) forteller at de har blitt påvirket av venner til å velge FBIE. Marius (profilering) forteller at han valgte profileringsdesign fordi «jeg og min venn har en plan». Han ville ikke si mye så mye om hva det handlet om, men det gikk ut på klesdesign og å skape en bedrift. Da Mohammed (profilering) ville bytte fra teknologi- og industrifag (TI), fikk han høre om FBIE og mulighetene for å jobbe med klær på den linjen fra en venn. Vennen hans gikk selv på profileringsdesign, og Mohammed (profilering) bestemte seg for å bytte til samme utdanningsprogram.

Mohammed (profilering) begynte som nevnt, først på TI, men merket raskt at det ikke var en linje som passet for han. Han sa at han hadde gjort få undersøkelser og forberedelser før han søkte på videregående utdanning, og han hadde lite informasjon om de ulike linjene før han søkte. Derfor valgte han å «følge strømmen», og endte opp med å søke på TI og begynne der. Han hadde ikke hørt så mye om eller undersøkt hva FBIE gikk ut på før han snakket med veileder på skolen om at han ville bytte linje: «jeg fant ut at den skolen ikke var noe for meg, etter egen interesse da, også fant jeg ut hva denne skolen hadde også kom jeg hit».

I likhet med Mohammed (profilering), begynte også Adam (ambulans) på TI først fordi han fulgte strømmen med de andre guttene fra ungdomskolen. Men han også fant ut at han ikke hadde noe erfaring eller interesse for faget, og han «kjente fort at det kom til å bli

tungt å gå her i to år til, så det orket jeg ikke, så jeg byttet da». I motsetning til Mohammed (profilering), hadde Adam (Ambulanse) søkt den linjen som han går på nå på som andrevalg.

Ola (ambulanse), har hatt en litt annerledes vei til utdanningsprogrammet enn de andre informantene. Han har begynt på ulike linjer på Vg1 og «droppet ut» to ganger tidligere. Da han søkte på HO, var det derfor den tredje gangen han søkte på videregående opplæring. Den første gangen søkte han bygg- og anleggsgfag fordi «alle andre» gjorde det. Mens den andre gangen søkte han studiespesialisering fordi han selv ville det. Han trekker frem at han kjenner på at det er vanskelig å ta et slikt valg i så ung alder:

Når du går på ungdomsskolen så er du egentlig ikke klar for å ta sånne valg for du vet ikke helt hva du vil, det gjorde jeg ikke da jeg gikk på bygg og studie heller, men etter studie så fikk jeg brukt tid til å tenke. Føler det er riktig valg nå (Ola, ambulanse).

Ola (ambulanse) har fått erfart det kan være vanskelig å velge. Han trekker frem at han og mange andre gutter «flokker seg» og velger «det de andre velger».

6.2.2 Påvirket av familie

I tillegg til venner, er også familie en påvirkende faktor på informantene. Flere av dem sier at familien har hatt en viss innflytelse på valget deres. Adam (Ambulanse) forteller at det er mange i hans familie som jobber og har jobbet i helsesektoren. Begge foreldrene hans jobber i helsevesenet, og det var ved hjelp av moren at han fikk jobben han har ved siden av videregående. En av begrunnelsene hans for å skulle bytte til HO var at «jeg gikk jo til helse fordi ja foreldrene mine er leger og besteforeldre er leger og sykepleiere og ja, mye kjent i det da». Han sier også at foreldrene hans har sagt at han burde søke HO: «mamma og pappa var veldig ivrige på at jeg skulle velge det da. Ehm alle var egentlig veldig ivrig på at jeg skulle gå det også kunne jeg ikke så mye om andre linjer så jeg tok bare imot tips». Vi kan se at foreldrene hans har hatt en stor påvirkning på valget hans. Både det at de sier at han burde velge HO, men også at han har en fordel hvis han søker det. Han fremhever også at han har en fordel i fagene på bakgrunn av erfaring han har fått gjennom jobben. I tillegg sier han at han får god hjelp hjemmefra når det kommer til skolearbeid.

Hassan (Apotekteknikk) har også fått høre hjemme at han burde søke HO. Moren hans jobber som sykepleier, og synes at sønnen også burde skaffe seg en jobb i helsevesenet. Jeg spurte om familie hadde hatt en påvirkning på valg av utdanningsprogram. Da svarte han

«mamma, men det var derfor det var andrevalget bare. Jeg ble litt inspirert av at mamma også gikk helsefag». Han valgte også praksisplass der moren hans jobber, og han sier at han fikk stor respekt for den jobben hun og andre ansatte gjør der.

Jonas (BUA) og Robin (BUA) forteller også at de har familie som har gått HO eller som jobber i helsevesenet. De nevner ikke familien som en stor inspirasjonskilde, men at de har fått god informasjon om helsefag fra familiemedlemmer. Jonas (BUA) forteller at han har et søskenbarn som går på HO på Vg3 som har fortalt han om hvordan den linjen er. Robin (BUA) sin mor jobber i helsevesenet, og han sier at hun har hjulpet han med å finne ut hva han vil gå. Han sier at hun ikke direkte har prøvd å påvirke han til å velge HO, men «gjøre meg mer sikker på at helse kanskje er det rette for meg da, sånn hjulpet meg med å tenke over hva jeg vil gjøre og gitt meg god informasjon».

6.2.3 Påvirket av både familie og venner

En annen som sier at både venner og familie har vært en inspirasjon til å søke HO er Erlend (BUA). Erlend (BUA) forteller at broren hans har vært en stor inspirasjon til å ville jobbe i helse. Han forteller at broren hans er psykisk utviklingshemmet, og at han derfor ville jobbe i helse. I tillegg har faren hans jobbet i helse, samt at moren jobber med barn og ungdom. I tillegg forteller Erlend (BUA) at flere av vennene har slitt med rus, og at det også har hatt en påvirkning på han. Han kunne tenkt seg å jobbe med ungdom: «institusjon med ungdom og rusmisbrukere» og han forklarer dette ønsket ved at «jeg har vært med folk som har ruset seg og sett at det har ødelagt de litt, og jeg har prøvd og villet hjelpe dem, så jeg føler litt på grunn av det at det hadde passet meg da». Familie og venner har vært en inspirasjon for Erlend (BUA) til å søke HO, og ikke prøvd å overbevise han om å søke det. Ingen i familien hans har sagt at han burde søke HO og heller ingen av vennene hans har sagt det eller søkt det selv.

6.3 Utdanningsvalg, kjønn har liten betydning

Alle informantene sier at de før de søkte var klare over at det var et stort flertall av jenter på utdanningsprogrammet. Samt at de vet at de kommer til å være i et mindretall som gutter både i utdanningen, men også ute i arbeidslivet. Men at dette ikke er noe de tenkte så mye på da de søkte. De er opptatte av at de selv og andre, uansett kjønn, skal velge det de selv ønsker og at kjønn ikke er noen hindring i det. Informantene sier også at de trives i klassene sine, og at det at de er få gutter ikke har så mye å si for dem.

Robin (BUA) fremhever at det viktigste for han var det at han valgte noe han ville gå. Det at det er et stort flertall av jenter i HO hadde ingen betydning for hans valg. «jeg visste jo at de fleste jentene søkte helse da. Jeg tenkte ikke så mye på det. Vi skal jo gå skole». Det virker som kjønn er helt ubetydelig for han med tanke på valg av videregående opplæring og fremtidig arbeidsliv. Det han bryr seg om er at han skal ta en utdanning og utdanne seg til noe han synes er interessant og som han trives med.

Da jeg spurte Ola (ambulanse) om kjønnsfordelingen på helse- og oppvekst var noe han tenkte på da han søkte svarte han: «nei, jeg er en person som ikke bryr meg om noe egentlig. Eller, jeg bryr meg ikke om sånne ting, om hva andre folk tenker. Det spiller ingen rolle for meg». Han vil gjøre det som føles rett for han, og bruker ikke energi på å tenke på hva andre folk mener. Han trives stort sett med alle folk uavhengig av kjønn. Dette uttrykker han da han snakket om miljøet i klassen:

Jeg trives veldig godt jeg, synes det er greit. Det er jo andre ting man må ta hensyn til når du går med bare jenter da nesten. Gutter kan jo snakke litt skarpt til hverandre og veldig manndig energi liksom, så må tilpasse seg mer når man er med jenter. Det er det beste klassemiljøet jeg har hatt og det er så å si hele klassen enig om (Ola, ambulanse).

Det fremstår som at de fleste ikke tenkte så mye på kjønn og kjønnsfordeling da de søkte utdanningsprogram, eller at de tenker særlig over det nå som de går i klasse med flest jenter. Det var heller ikke noe de hadde brukt energi på å tenke over på forhånd. Det sa blant annet Marius (profilering) «jeg tenkte ikke over det da jeg valgte. Jeg er mest med han andre [gutten] i klassen». Mohammed (profilering) sa: «var ikke noe jeg tenkte over, det går greit». Marius (profilering) og Mohammed (profilering) går i samme klasse og har samme spesialisering og sier at de er mest med hverandre og ikke så mye med de andre [jentene] i klassen. Mye på grunn av at de har mange timer i uka der de arbeider med profileringsdesignfag. Selv om de er mye sammen, trives de også i klassen og synes det er et godt klassemiljø.

Det å skulle gå i klasse med et flertall av jenter var ikke noe Adam (Ambulanse) tenkte på heller da han skulle velge utdanningsprogram. Han trekker frem at han var spent på klassen generelt, og han var ikke opptatt av om det var et flertall av jenter, men om det var noen han kjente i klassen. Dette sa han da jeg spurte om kjønn var noe han tenkte på da han søkte: «nei, tenkte ikke så mye på det. Det var mer det at jeg ikke visste hvem som var i klassen jeg skulle begynne i eller hvem som var der da».

6.3.1 Jentefag ingen hindring

Ingen av informantene sa at kjønn var noe de tenkte var en hindring i å søke seg på det utdanningsprogrammet de ville. De fleste sa at de ikke tenkte noe over det i det hele tatt, kun to av informantene sa at de hadde tenkt litt på det i forkant. Hassan (Apotekteknikk) sa at han tenkte litt på det og «tenkte om det kom til å bli litt awkward, men det går greit». Han presiserte at han trivdes i klassen, men at det av og til kunne bli litt for mye «jenteprat». Erlend (BUA) hadde også tenkt på det å gå i klasse med mange jenter og var litt spent før han skulle begynne på helse- og oppvekst: «jeg tenkte jo over det, liksom mange jenter i klassen også er jeg gutt da. Men det var jo ikke akkurat det jeg bryr meg så mye om». Han uttrykker at selv om det var noe han var litt spent på, så var det ikke noe som hadde stor påvirkning på valget hans. Han sier også at han trives i klassen selv om det er et stort flertall av jenter.

Før de søkte på videregående opplæring hadde de liten erfaring med å være ute i arbeidslivet og kjenne på å være i et mindretall av gutter. Alle sa at de ikke så på det å være i et mindretall som et problem, og det har ikke endret seg etter de startet i videregående opplæring heller. Siden informantene går på Vg1 HO og Vg2 FBIE, har de nå fått erfaring fra å være det ikke dominerende kjønn i henholdsvis et halvt år og et og et halvt år. Fem dager i uken tilbringer de tiden sin på skolen, der flertallet i klasserommet er jenter. Alle informantene har også fått prøve seg i ulike bedrifter i praksis. Der har de fått kjent på det å jobbe på en arbeidsplass med et flertall av kvinner. Noen har likt praksisplassen sin og andre ikke. De som ikke har likt praksisplassen sin fremhever at det har med yrket og arbeidsoppgavene å gjøre, ikke at det er få gutter på arbeidsplassen. Etter noen måneder med i videregående opplæring og konkrete erfaringer med å være gutt i et jentedominert fag sier informantene at de den samme holdningen til betydningen av kjønn som de hadde da de søkte på videregående opplæring. Det å være i et mindretall av gutter har fortsatt liten betydning for informantene. Likevel kjenner de på at det er et stort flertall av jenter i klassen, og at de skulle ønske at det var flere gutter i klassen. Mohammed (profilering) sier at blant annet «jeg er mest med han andre i klassen, jentene holder på med interiør og sånne ting». Robin (BUA) sier også at «vi er 3-4 gutter i hver klasse, og det er ca. 15 i klassen. Kunne vært flere sa. Er jo greit med litt guttastemning og ikke bare jenter». De uttrykker at det kan bli litt «kjedelig» i lengden. På tross av det, har de fortsatt lyst til å gå ut i et kvinnedominert yrke, og at dette ikke setter en stopper for dem.

6.3.2 I den grad kjønn har noen betydning er det en fordel å være gutt

Som vi ser, opplever informantene ikke at kjønn er av stor betydning når det kommer til utdanningsvalg. De ser altså ikke på det å være gutt som en hindring for å velge et tradisjonelt jentefag, men heller som en fordel. Informantene Adam (ambulansse), Robin (BUA) og Erlend (BUA) sier at de anser det som en fordel å være gutt i arbeidslivet innenfor helse- og oppvekst.

Da jeg spurte Robin (BUA) om han hadde tenkt over betydningen av kjønn med tanke arbeidsforholdene i helse- og oppvekstsektoren svarte han at «Ja, menn i helse er jo ettertraktet da, så du er jo på en måte sikret arbeid da, er greit å vite det også, at du har arbeid å gå til». Han var veldig bevisst på at samfunnet og staten vil ha flere menn inn i helsesektoren, og at «de fleste søker jo flere menn, for å få inn et flertall av dem da». Han sier også at han hadde sett en plakate om «menn i helse» på arbeidsstedet til moren. Menn i helse er et komprimert utdanningsprogram for menn mellom 25 og 55 år, som er registrerte hos NAV og er arbeidssøkende. I løpet av utdanningen, vil de ha en blanding av teori og praksis som til slutt fører til en fagprøve, der de kan få fagbrev som helsefagarbeider (Helsedirektoratet, 2021). Formålet med dette utdanningsløpet er å rekruttere flere menn inn i arbeid i helsesektoren, fordi det er og kommer til å være en stor mangel på helsepersonell i Norge (Helsedirektoratet, 2021).

Erlend (BUA) sier at han ikke tenkte på kjønn som en hindring da han søkte HO, men at «jeg tenkte kanskje at det var lettere å komme inn siden jeg var gutt da, siden det er få gutter som søker». Han sier også at han tror det kan være lettere for han å få seg lærlingeplass og arbeid i fremtiden siden han er gutt. Da han var i praksis på omsorgsboliger sa han at han var overrasket over hvor mange menn det var der. Adam (Ambulansse) sier også at i den grad han har tenkt på kjønn og valg av utdanning er det i forhold til det å ha en fordel som gutt når han skulle søke seg inn på HO og videre skal søke lærlingeplass og arbeid innenfor helse- og oppvekst. Både Erlend (BUA) og Adam (Ambulansse) tenkte at det var en fordel å være gutt da de skulle søke seg inn på HO. I norsk videregående finnes det ikke noen fortrinnsrett basert på kjønn når det gjelder inntak til utdanningsprogram. Det finnes en fortrinnsrett, men dette gjelder for elever som blant annet har et stort behov for spesialundervisning, nedsatt funksjonsevne (Opplæringsloven, 1998, § 6-15).

6.4 Utdanningsvalg basert på egne interesser

Alle informantene trekker frem at de har valgt utdanningsprogram på bakgrunn deres egne interesser. De sier at det viktigste er å jobbe med noe de selv liker og har en interesse for. De uttrykker at de ikke ville ha gått på et annet utdanningsprogram enn det de går på nå.

Marius (profilering) og Mohammed (profilering) uttrykte begge to at de hadde en stor interesse for design av klær. De valgte profileringsdesign nettopp for å kunne designe og produsere klær. Profileringsdesignerfaget går ut på at man arbeider med blant annet å lage design, printe ut og trykke det på skilt og klær. De to informantene jobbet mye sammen på alle prosjektene de hadde på skolen. Da jeg intervjuet dem jobbet de med en utstilling av klær. Dette var klær de hadde kjøpt inn og trykket på sine egne design. Da jeg spurte Mohammed (profilering) om hvorfor han hadde valgt dette utdanningsprogrammet og fordypningen profileringsdesign svarte han: «jeg vil jobbe med å designe klær. Jeg er inspirert av rappere og deres stil og klærne de har på seg. Liksom streetwearmerker som Offwhite og Nike».

Robin (BUA) var opptatt av at han skulle gå et utdanningsprogram som var givende for han. Da jeg spurte om hvorfor han søkte HO som førstevalg svarte han at: «det var det som virket artigst og best». Robin (BUA) sa videre at han enten vil jobbe som miljøarbeider på skole eller jobbe som fysioterapeut eller naprapat innenfor idrett. Han sier han vil ha en uforutsigbar jobb der man må kunne håndtere uventede og akutte situasjoner:

Jeg har tenkt ut å bli fysioterapeut og jobbe i en fotballklubb eller noe da. Jeg spiller fotball selv og det høres spennende og interessant ut. Mer gøy enn å jobbe på et kontor og sitte og ta imot pasienter (Robin, BUA).

6.4.1 Praksisperioder bekrefter egne interesser

Som nevnt er obligatorisk praksis en del av yrkesfaglige utdanningsprogram. Elevene skal via praksis på Vg1 få mulighet til å prøve seg på forskjellige områder innenfor utdanningsprogrammet sitt. Ut ifra det informantene forteller, ser det ut som alle har bestemt seg for programområde på Vg2 og Vg3 før de begynte på utdanningsprogrammet på bakgrunn av egne interesser. Dette har ikke endret seg etter at de har fått prøvd seg på andre områder i praksis.

Jonas (BUA) var sikker på at han ville søke seg inn på barne- og ungdomsarbeiderfag på Vg2. Det var derfor han søkte seg inn på HO, og han er tydelig på at han ikke interessert i noen av de andre programområdene. Han var i en barnehage i den første praksisen og trivdes der: «Ja, sist var jeg med de på 3-5 år, var det jeg ønsket meg. Noe yngre er litt kjedelig. Det hadde gått med barneskole også. Liker å gå på turer og holde på med aktiviteter og sånt». Da jeg spurte om han kunne tenke seg å prøve noe annet i neste praksis svarte han «jeg vet ikke egentlig. Jeg har bare tenkt oppvekst. Det var derfor jeg søkte helse, så jeg har ikke tenkt på noe annet». Det han likte best med praksisen i barnehage var det å kunne være aktiv ute ved å gå på turer og leke med barna. Dette passer han bra med tanke på at han liker å være aktiv på fritiden også.

Adam (ambulanse) jobber på sykepost ved et bo- og behandlingssenter ved siden av skolegangen. Det han sier om jobben er at «jeg kjenner at det er en jobb jeg aldri kunne jobbet med fast. Det tror jeg hadde vært tungt og kjedelig, men det er en fin ungdomsjobb da». I praksisperioden har han også vært på en tilsvarende arbeidsplass. Han forteller at han ikke trenger å prøve noe annet praksisfelt fordi han planlegger å søke ambulanséfag på Vg2:

Det er greit å være på en plass jeg er kjent. Slipper å sette meg inn i noe nytt og barne og ungdom er ikke et alternativ for meg engang. Så da gidder jeg ikke å bruke tiden min på barnehage eller skole. Jeg tenker å søke ambulanséfag neste år (Adam, ambulanse).

Han sier at ambulanséfag er et mer spennende yrke med mer action. Noe som passer han bedre og at det var det programområdet ville gå da han søkte seg inn på HO.

I likhet med Adam (ambulanse), tenker også Ola (ambulanse) å søke ambulanséfag på VG2. I den første praksisperioden var han i hjemmetjenesten, men at det var et yrke som ikke passet han. Han sier at han har behov for en jobb der han kan få brukt energien i kroppen samtidig der han kan få slappe av. I tillegg til at han liker at det skjer ting og må håndtere situasjoner raskt og effektivt:

Jeg føler meg mer sikker på at jeg vil i ambulanse etter praksis fordi jeg ser at det andre i helse ikke er noe for meg. Jeg har masse energi, men liker også å slappe av, og det passer veldig til jobben da du sitter og slapper av også plutselig bare WHOOP så må man hive seg ut og tenke fort. Det bare passer meg best (Ola, ambulanse).

En annen grunn til at Ola (ambulanse) søkte seg inn på HO er på grunn av hensikten med utdanningsprogrammet. Nemlig det å kunne gi «helsefremmende arbeid med mennesker i

ulike livssituasjoner» (Utdanningsdirektoratet, HSF01-03, 2020). Dette viser han ved at han har et ønske om å hjelpe folk:

Jeg vil hjelpe folk. Jeg føler det er det minst egoistiske valget du kan ta når du søker på videregående. Fordi alt du videreutdanner seg til innenfor helse handler jo om å hjelpe folk. Du kommer til å hjelpe folk uansett hva du går videre (Ola, ambulanse)

Han anser HO som et viktig utdanningsprogram, og at det aldri blir «feil» uansett hvilket programområde man velger fordi man uansett er til stor nytte i samfunnet. Han sa at han ikke følte på det samme da han blant annet gikk bygg- og anleggsteknikk. Der utfører man også tjenester, men uten at det er like viktig og meningsfullt som det man gjør i helsesektoren.

Erlend (BUA) var i praksis i omsorgsboliger. Han sa at det ikke var som forventet. Han hadde sett for seg hverdagslige aktiviteter og aktivisering av brukerne, men jobben gikk mest ut på matlaging og stell. Dette passet ikke for han: «Ja, jeg føler meg liksom ikke helt på helsesiden, men på barne- og ungdomssiden. Ikke så mye stell og sånn, men passe på å aktivisere og sånn. På ungdomsskole eller institusjon eller noe sånt». Han vil søke barne- og ungdom og kunne sett for seg å arbeide med ungdom. Enten på skole eller på en ungdomsinstitusjon for ungdom som sliter med rus og psykiske plager: «Jeg har vært med folk som har ruset seg og sett at det liksom har ødelagt dem litt og jeg har villet hjelpe dem. Så jeg føler litt på grunn av det at det hadde passet meg da».

Den siste informant, Hassan (apotekteknikk), tenker å søke seg inn på et annet programområde enn de andre. Han er den eneste som tenker å søke seg inn på helseservicefag og videre inn på apotekteknikk. Dette forklarer han at er en treårig utdanning istedenfor fire. Der det tredje året er en blanding av undervisning på skolen og praksis ute i bedrift. Han ser for seg å jobbe i apotek etter han er ferdig med utdanningen.

Jeg har lyst på en enkel jobb og apotektekniker hørtes vel ganske enkel ut på grunn av at de bare gir ut medisiner og snakker med folk og sier hvilke medisiner de burde ta og. Det må også være ryddig og fint og sånt og alt må være sortert (Hassan, apotekteknikk).

I likhet med flere av de andre informantene har også han prøvd seg innenfor et annet område enn det han har tenkt på søke på Vg2 i praksis. Han var i praksis innenfor helsearbeiderfag på et sykehjem, men fant ut at dette ikke var noe for han. Han synes det var en tøff praksis og et yrke han ikke kunne tenke seg å kunne jobbe med i fremtiden: «det var litt tøft. Jeg forestiller meg i fremtiden at jeg hadde blitt en sliten mann».

7 Diskusjon

I kapittel seks fant jeg disse fire kategoriene: 1. Utdanningsvalg, en tilfeldighet? 2. Utdanningsvalg påvirkes av familie og venner. 3. Utdanningsvalg, kjønn har liten betydning. 4. Utdanningsvalg basert på egne interesser. I dette kapittelet skal jeg diskutere de empiriske funnene fra min tematiske analyse opp mot den tidligere forskningen og teorien jeg har presentert tidligere. Dette kapittelet er delt inn i fem deler: 1. Kunnskapssamfunnet: Kjønn og utdanning stadig i endring. 2. Kjønn ingen hindring for selvrealisering. 3. Rasjonelle valg: En fordel å være gutt i jentefag. 4. Akseptable preferanser: Innafor å være gutt i et jentefag? 5. De har valgt tradisjonelt selv om de har valgt utradisjonelt. I det femte og siste kapittelet oppsummerer jeg og sammenstiller funnene mine.

7.1 Kunnskapssamfunnet: Kjønn og utdanning stadig i endring

Dette underkapittelet fungerer som en slags innledning på diskusjonskapittelet. Her skal jeg knytte kunnskapssamfunnet sammen med perspektiv på kjønn ved hjelp av tidligere forskning og Butlers teori om performativt kjønn. Jeg anser det som relevant å gjøre rede for dette da det er grunnleggende for å forstå valgene til informantene, fordi de gjør valg på bakgrunn av det samfunnet de lever i.

I kunnskapssamfunnet er utdanning viktig, da man er avhengig av en utdanning for å få seg jobb. I tillegg til at det er et sted for selvrealisering ved at man kan velge utdanning og yrke ut ifra egne interesser. Informantene uttrykker også at utdanning er viktig med tanke på selvrealisering, da de har valgt utdanningsprogram på bakgrunn av egen interesse og det de opplever som meningsfylt for dem. De anser det som viktig at de skal trives med det de skal jobbe med, og at det derfor er helt essensielt å velge noe de har en interesse for. Dette uttrykte blant annet informantene som begynte på et annet utdanningsprogram først før de byttet til det de går på nå.

Et annet trekk ved kunnskapssamfunnet er at man har gått mer bort fra de gamle kjønnsrollene som var svært tydelige tidligere. Dette vises gjennom valg av utdanning, da særlig kvinner velger mer utradisjonelle utdanninger. Likevel finner vi svært kjønnsdelte utdanninger i dag, men Frønes og Brusdal (2000) peker på at slike endringer kan ta tid og at det ikke skjer «rett frem». Man kan forstå kjønn som noe sosialt og ikke bare som noe biologisk i dagens samfunn, og forståelsen av kjønn har blitt og kan endres med tiden. Dette

ser vi i Pedersen, Slagstad og von Soest (2021) sitt kapittel. Der forskning tydelig viser at dagens unge snakker om og ser annerledes på kjønn og anser kjønn som noe sosialt. Dette kan man se med tanke på refleksjonene de har om legning, bruk av pronomen og åpenheten rundt det å snakke om kjønn. Dette viser også forskningen til Steinnes og Teigen (2021) da de konkluderer med at informantene har et performativt syn på kjønn. Dette har de sett da informantene er klar over hvordan de kan bli påvirket av kjønnete reklamer, men i tillegg er de kritiske til det. Begge disse bidragene viser til at unge i dag har et annerledes syn på kjønn, og ser på kjønn som performativt, som Butlers (2008) teori går ut på.

Informantene mine befinner seg i den samme aldersgruppen som informantene i forskningen ovenfor er gjort på. Jeg kan se sammenhenger mellom den forskningen og mine informanter i form av at de uttrykte at det ikke hadde så mye å si for dem at de hadde valgt et utdanningsprogram med flertall av jenter. De visste da de skulle søke videregående opplæring at det er flest jenter som velger FBIE og HO, men at de tenkte ikke noe særlig på det da de skulle velge utdanningsprogram. De uttrykte ikke at de var opptatte av å bryte med den tradisjonelle kjønnsdelingen, og de var heller ikke særlig opptatte av at de selv gikk på et utdanningsprogram der det er et stort flertall av jenter. Det virket nesten overflødig å snakke om det. Siden ungdom i dag er så åpne og kritiske til de gamle kjønnsrollene anser de det ikke som en «big deal» å skulle velge utradisjonelt. De er mer opptatte av at de selv og andre skal velge ut ifra egen interesse. Dette kan ses i sammenheng med at generelt flere unge i dag tenker annerledes om kjønn, og at det er noe som gjøres og kan endres. I tillegg til at måten vi snakker om kjønn på endrer oppfattelsen på kjønn kan gjøre det lettere for unge å ta utradisjonelle utdanningsvalg.

7.2 Kjønn ingen hindring for selvrealisering

Alle informantene sier at den sterke kjønnsdelingen på utdanningsprogrammet ikke hadde en stor betydning for dem da de søkte på videregående opplæring, men de var klar over at det tradisjonelt sett, har vært og er, en sterk kjønnsdeling på utdanningsprogrammet.

I rapporten til Jacobsen og Bjerke (2021) viser at den viktigste faktoren for unge når de skal velge utdanning er at de velger noe som interesserer dem. Dette henger sammen med den posisjonen utdanning har i kunnskapssamfunnet, nemlig at utdanning er en viktig arena for selvrealisering. Her ser vi en sammenheng mellom rapporten, kunnskapssamfunnet og det mine informanter uttrykte, da de også mener at interesse er det viktigste når det kommer til

valg av utdanning. Dette uttrykker særlig de tre informantene som har erfaring av å gå på et utdanningsprogram de ikke hadde interesse for. Alle tre hadde gått på et utdanningsprogram som flest gutter velger før de byttet til HO og FBIE. Her ser vi at de først har valgt tradisjonelt, men at det ikke var noe for dem, og valgte heller et utradisjonelt utdanningsprogram som passet deres interesser og evner bedre. Dette viser at kjønn ikke har en stor betydning for dem i forhold til valg av utdanning, da de vektlegger selvrealisering som enda viktigere. Dette er også noe informantene selv har reflektert over. Alle informantene sier at kjønn ikke hadde så en stor betydning for dem da de valgte et utradisjonelt utdanningsprogram. De var mest opptatte å velge et utdanningsprogram de selv har interesse for, føler de behersker og at det føles som meningsfullt for dem. Ser vi dette i sammenheng med unges syn på kjønn i dagens samfunn, er det lettere for unge i dag å velge utradisjonelt. Likevel har de fortsatt valgt et utradisjonelt utdanningsprogram og på den måten gått mot strømmen. Man kan si at for mine informanter har ikke kjønn vært en hindring for selvrealiseringen deres.

7.3 Rasjonelle valg: En fordel å være gutt i jentefag

Alle informantene var klar over at det var en stor kjønnsdeling på utdanningsprogrammet og innenfor yrkesretningen da de søkte til videregående opplæring. Noen av informantene har selv reflektert over at det å være gutt kan være en fordel da de søkte utdanningsprogram i videregående opplæring. Dette gjelder noen av informantene som gikk på Vg1 HO, da de hadde hørt at menn er ettertraktet i helse- og oppvekstsektoren. Noen av dem trodde at de hadde en fordel med å komme inn på HO fordi de var gutter. Selv om kjønn ikke har noe å si for opptaket til videregående opplæring, har de likevel gjort seg refleksjoner rundt at det å være gutt i helse- og oppvekst er en fordel. Dette begrunner de med at de har oppfattet at samfunnet ønsker flere gutter i HO fordi det er et stort overtall av jenter der. En av informantene nevner også et konkret tiltak fra staten sin side for å få flere menn til å jobbe i helsesektoren, nemlig «menn i helse». Som nevnt, er det norske samfunnet avhengig av at flere begynner å jobbe i helsesektoren. Dette utdanningsprogrammet er et initiativ for å få flere menn i helse fordi det er et stort fåtall av menn i helse, og fordi Norge trenger mer arbeidskraft i helsesektoren. Dette initiativet er som nevnt for menn som er fra 25-55 år, og du blir utdannet som helsefagarbeider. Selv om informantene ikke er innenfor målgruppen, og ingen av dem har tenkt til å søke helsearbeiderfag, har likevel budskapet om at det trengs flere menn i helse nådd informantene. De har altså tolket ut ifra dette initiativet og andre aktører i samfunnet, at menn er ettertraktet uansett område i helse- og oppvekstsektoren.

Alle informantene har også valgt utdanningsprogram på bakgrunn av egne interesser. I tillegg nevner flere av dem at de har stor tro på at de kommer til å gjøre det bra i sine fremtidige yrker på grunn av personlige egenskaper de har og interesse for yrket.

Ved å se på informantenes begrunnelser og tanker rundt kjønn, utdanningsvalg og fremtidig yrke, kan man si at de har tatt et rasjonelt valg når det kommer til valg av utdanningsprogram. Her har informantene selv gjort refleksjoner om fremtiden og jobbmuligheter, og vurdert at det er en fordel for dem å være gutt, og større sannsynlighet for å få jobb i helse- og oppvekstsektoren basert på informasjon og signaler fra det norske samfunnet. De har altså tatt et rasjonelt valg på bakgrunn av den kunnskapen de har, samt at de har valgt utdanningsprogram på bakgrunn av egen interesse og hva de selv behersker av fag, altså det som beskrives av Reisel (et al., 2019: 6) som relative fortrinn.

7.4 Akseptable preferanser: Innafor å være gutt i et jentefag?

Det kan for noen av informantene virke som at det å skulle søke videregående opplæring er påvirket av tilfeldigheter. Dette kommer frem ved at de følte de hadde lite informasjon om de utdanningsprogrammene som finnes i videregående opplæring, og dermed opplevde det litt vanskelig å skulle velge utdanningsprogram. Dette uttrykker også halvparten av Jacobsen og Bjerke (2021). Mine informanter sier at de er trygge på det utdanningsvalget de har tatt nå, men at det ikke har vært like lett å skulle finne ut av det, og at de er klare over at de har blitt påvirket av andre da de først skulle søke videregående opplæring. Dette kan vi se da kun to av åtte informanter hadde det utdanningsprogrammet de går på nå som førstevalg da de søkte videregående opplæring. De som søkte HO eller FBIE som andrevalg er nå glade for at det var det utdanningsprogrammet de kom inn på og ikke førstevalget sitt. De tre informantene som først begynte på et eller flere andre utdanningsprogram sier også at de var usikre på hva de skulle søke, og fant raskt ut at de hadde valgt feil, og dermed byttet.

Artikkelen til Amundsen viser (2017) til det informantene mine trekker frem ved at det er vanskelig å ta utdanningsvalg i ung alder. Valg i ung alder kan føre til kjønnsdelt utdanning. Informantene sier at de i tillegg til å ha liten informasjon om de ulike utdanningsprogrammene, har de også blitt påvirket av venner eller familie. Jacobsen og Bjerke (2021) viser også til at familie og venner har stor innvirkning på unges utdanningsvalg. Flere av informantene som hadde søkt eller begynte på et tradisjonelt guttefag først, sier at de har blitt påvirket av venner og at de var opptatte av å «følge

strømmen». Dette kan man knytte videre opp mot Amundsen (2017) sin artikkel, der det trekkes frem at det er vanskelig for unge å velge utradisjonelt fordi de er i en alder der de ikke vil skille seg ut fra resten. Amundsen (2017) viser også til at det generelt er vanskeligere og mindre akseptabelt for gutter å velge utradisjonelt. Man kan se at for flere av informantene har utdanningsvalg i stor grad vært tilfeldig, da de har vært opptatte av å søke det samme som vennene sine og i tillegg ha liten informasjon om de alternativene man har. Til slutt har informantene endt opp på HO eller FBIE og sier at de nå er svært fornøyde med valget sitt uavhengig av hvordan veien dit har vært.

Det er bare informanter fra Vg1 HO som sier at de har blitt påvirket av familie da de skulle søke utdanningsprogram. Disse informantene sier at de har blitt påvirket av familie i en eller annen grad, men at dette gjelder utelukkende det utradisjonelle utdanningsprogrammet de går på nå. Familie har kun vært en påvirkende faktor til å velge HO og ikke andre utdanningsprogram. Flere av informantene sier at de har familie som jobber i helsesektoren og at de på den måten føler de allerede har informasjon om helse- og oppvekstsektoren, samt at de har fått og kan få hjelp hjemmefra. Her anser flere av informantene at de har en fordel ved å velge HO, da de har interesse for faget, men også god mulighet til å få hjelp hjemmefra. I tillegg er helse- og oppvekstsektoren et område de føler de har litt kjennskap til og mestrer ved at noen av familiemedlemmene deres er knyttet til hese- og oppvekstsektoren på en eller annen måte. Noen få har også fått høre at de burde velge HO av foreldre som selv jobber i helsesektoren. Ved å se på fordelene de har hjemmefra, kan man også knytte dette til at informantene har gjort et rasjonelt valg på grunn av relative fortrinn. I tillegg til at vi ser likheten mellom mine informanter og det Jacobsen og Bjerke (2021) påpeker, nemlig at familie er en faktor som har innvirkning på unges utdanningsvalg.

7.4.1 Akseptable preferanser

Jeg har nå diskutert hvordan unges utdanningsvalg i dag fremstår som vanskelige og tilfeldige, og at de påvirkes av venner og familie. Ut ifra dette kan vi se at det virker mer akseptabelt å velge et utradisjonelt utdanningsprogram hvis man har familie som har en tilknytning til det utdannings- og yrkesområdet. Informantene føler de har en fordel ved å velge HO, men også mer aksept for å velge det siden det er noe «som ligger i familien». Mens man kan se at venner har den motsatte påvirkningen blant informantene. Fordi de var opptatte av å skulle velge et tradisjonelt guttefag slik som vennene deres hadde valgt. Det oppfattes dermed som mer sosialt akseptabelt for informantene å velge et utradisjonelt

utdanningsprogram hvis de har en tilknytning til det via noen de kjenner. Men selv om flere har blitt påvirket til å søke et tradisjonelt guttefag, har de funnet ut at det ikke var noe for dem, valgt å gå bort fra det og heller velge HO eller FBIE fordi det var det de hadde mest interesse for. Informantene fremmer også at de ikke kjente noen som hadde valgt HO eller FBIE, dette tyder også på at de i stor grad har tatt utdanningsvalg på bakgrunn av egne interesser og preferanser og ikke blitt påvirket av venner da de tok det valget. Som diskutert tidligere, har informantene ikke ansett kjønn som en «big deal» når det kommer til utdanningsvalg, likevel ser vi at det har hatt en viss betydning når det kommer til venners påvirkning. Da det er vanskelig å skulle skille seg ut i den alderen, og som informantene kjente på først, men det var viktigere å velge noe som passet dem best og ikke hva som passet vennene deres best. Nå som de har valgt et utradisjonelt utdanningsvalg sier de at de trives, er fornøyde og ikke angrer på at de har valgt det utdanningsprogrammet selv om vennene deres har valgt tradisjonelle guttefag.

7.5 De har valgt tradisjonelt selv om de har valgt utradisjonelt

Den tematiske analysen min viser som nevnt at de har familie og venner påvirker informantenes utdanningsvalg, det er en del tilfeldigheter når det kommer til deres utdanningsvalg, de har valgt utdanningsprogram først og fremst på bakgrunn av egen interesse og sist, men ikke minst, at kjønn er ingen «big deal» når det kommer til utdanningsvalg. Når jeg sammenstiller disse funnene, ser jeg at informantene har valgt tradisjonelt selv om de har valgt utradisjonelt. Dette dreier seg om hvilke programområder informantene har valgt eller tenker å velge. Informantene har valgt eller tenker å velge de programområdene innenfor HO og FBIE som flest gutter bruker å velge. Dette gjelder for informantene på både HO og FBIE. Dette skal jeg vise til og diskutere nærmere i dette kapitlet.

Man ser at informantene har valgt tradisjonelt innenfor det utradisjonelle utdanningsprogrammet når man ser på statistikken over kjønnsfordelingen på de ulike programområdene innenfor HO og FBIE som jeg presenterte tidligere, samt trekker inn det læreren på FBIE sa om kjønn og profileringsfag. Informantene uttrykker også egenskaper med seg selv som passer i disse programområdene og de fremtidige yrkene de har sett for seg, og har på denne måten valgt bort de andre programområdene. De har fått prøvd seg innenfor ulike programområder i praksis og lært om de på Vg1, men likevel er de fast bestemt på det programområdet som fikk de til å søke HO og FBIE.

De to informantene på FBIE valgte dette utdanningsprogrammet kun for å gå profileringsdesign, og ingen av de andre fordypningene virket interessante for dem. Profileringsdesign er som nevnt ifølge læreren deres også det programområdet de guttene som går FBIE stort sett velger. Dette speiler seg også på dette trinnet, da de er de to eneste guttene på Vg2 FBIE. I tillegg til at de har valgt den spesialiseringen de fleste guttene velger, uttrykker de også at de vil jobbe med noe maskulint. Det at de vil designe klær for klesmerker eller rappere som uttrykker en maskulin energi og uttrykk. Uttrykk og stil er svært viktig innenfor rap, og er en stor del av rappersnes identitet. Rapping er tradisjonelt sett på som en svært maskulin musikk sjanger med tilhørende uttrykk gjennom klær og livsstil, samt at de fleste rappere er menn (Schjølberg, 2014). Dette henger sammen med opprinnelsen til sjangeren. Den oppsto på 70 -tallet i bydeler i New York som var preget av mye uro, gjengkriminalitet og undertrykking (Schjølberg, 2014).

Helsearbeiderfaget er det største programområdet innenfor HO, og det største programområdet når man ser på alle de andre yrkesfaglige utdanningsprogrammene også (Utdanningsdirektoratet, 2022). Likevel er det ingen av de seks informantene på HO som har tenkt til å søke det. Selv om dette er det største programområdet, er det også et av de programområdene med lavest prosentandel av gutter (Utdanningsdirektoratet, 2022). Alle informantene er sier at helsearbeiderfag ikke er noe for dem, og at de ikke har tenkt å søke det på Vg2. De fleste av informantene har fått prøvd og erfart helsearbeiderfag i den første praksisperioden, mens noen har utelukket det uten å prøve det. De er alle veldig klare på at de ikke kunne tenkt seg å jobbe på steder som sykehjem eller sengepost. I Norge er det særlig et særlig behov for helsefagarbeidere. «Menn i helse» er en kampanje nettopp for å rekruttere flere menn inn i helsearbeiderfag, likevel er det ingen av informantene som tenker å velge helsearbeiderfag på Vg2. Selv om informantene ikke er i målgruppen til «menn i helse» kampanjen, har den nådd frem til informantene. Samtidig som de på andre måter har oppfattet at menn er ettertraktet i helse- og oppvekstfag. De har uttrykt at de heller vil ha en jobb der det skjer mer action og mer «tekniske» fag. Blant annet i ambulanse, jobbe for et fotballag eller å jobbe i apotek. I slike jobber blir man ikke like «tett på» pasientene eller kundene som det man gjør på for eksempel beboere på et sykehjem. I de yrkene informantene ser for seg er det heller ikke noe stell involvert i arbeidet, noe de spesifikt sa de ikke ville jobbe med.

Vi ser altså at informantene stort sett velger det de fleste gutter velger innenfor utdanningsprogrammet. De velger altså tradisjonelt innenfor det utradisjonelle utdanningsprogrammet. Informantene sier selv at de har tatt utdanningsvalg på bakgrunn av

egen interesse. Ser man dette i sammenheng med begrepet akseptable preferanser, er det mer akseptabelt å velge disse programområdene. Fordi de fleste guttene som går på FBIE og HO velger de, og det har dermed blitt dannet mønster hvilke programområder og yrkesretninger innenfor FBIE og HO gutter skal velge. Man finner altså kjønnsdelte preferanser innenfor de utradisjonelle utdanningsprogrammene. Der informantene trekkes vekk fra programområder som blant annet omhandler hår, blomster, stell og det informantene kaller for rolig arbeid, men trekkes mer mot yrker der det er mer action, idrett involvert og maskulinitet. Dette kan man se i sammenheng med Orupabo (Kilden, 2014) sin forskning, der hun viser til at noen yrker blant annet oppfattes som mer maskulint enn andre og at dette påvirker hvordan gutter og jenter velger med tanke på hva som er akseptabelt av kjønnene å velge, og hvilke kvaliteter og evner kjønnene tenker at de har. Her trekker hun konkret inn et eksempel om at sykepleiere blir sett på som «omsorgsfulle» og «moderlige». Det er nettopp den typen yrker, som sykepleier og helsefagarbeider informantene på HO styrer unna. Man kan her også trekke inn Amundsen (2017) sin artikkel, da guttene ikke vil skille seg ut, og derfor velger et programområde som flere gutter bruker å velge.

8 Avslutning

Temaet for denne oppgaven har vært gutters valg av utradisjonelle utdanningsprogram i videregående utdanning. For å undersøke dette temaet har jeg gjennomført åtte kvalitative dybdeintervju i to bykommuner i Norge, på to yrkesfaglige utdanningsprogram der det tradisjonelt sett har vært og er et stort flertall av jenter, for å svare på følgende problemstilling:

Hvordan opplever gutter å velge et jentedominert yrkesfaglig utdanningsprogram i videregående opplæring, og hvilke faktorer påvirker guttenes utdanningsvalg?

Hensikten med å bruke semistrukturerte dybdeintervju som metode var å få en innsikt i guttenes refleksjoner og tanker rundt det å ta et utradisjonelt utdanningsvalg, samt hvilke faktorer som påvirket deres utdanningsvalg. Empirien har vært det sentrale i denne oppgaven, da det er informantenes egne refleksjoner som har vært i fokus. Arbeidet med analysen og kategoriene har derfor vært empiridrevet. Dette gjelder også for diskusjonsdelen av oppgaven. Da jeg har tatt utgangspunkt i kategoriene fra analysen, for å så sammenstille disse med tidligere forskning og de teoretiske begrepene. På denne måten har jeg sett hvordan guttenes opplevelser av å velge utradisjonelt og hvilke faktorer som har påvirket guttenes utdanningsvalg, har en sammenheng med funnene fra tidligere forskning og de teoretiske begrepene. Jeg skal nå kort gå gjennom konklusjoner og svarene på problemstillingen min.

8.1 Konklusjoner

En opplevelse som nesten alle informantene hadde til felles, var at utdanningsvalget deres bar preg av tilfeldigheter. Det var kun to av åtte informanter som hadde søkt det utdanningsprogrammet de går på som førstevalg. De andre informantene sa at de hadde liten informasjon om utdanningsprogrammene, og at det derfor ble litt tilfeldig hva de søkte som førstevalg. Der uttrykker også flere av dem at de valgte samme utdanningsprogram som vennene deres. Noen av informantene trekker selv frem at det er vanskelig å skulle ta et slikt valg i så ung alder, og flere av informantene angret på førstevalget sitt, og valgte etter en stund å bytte til HO eller FBIE på bakgrunn av egne interesser.

Som jeg har vært inne på, er det flere av informantene som har vært påvirket av venner da de søkte et annet utdanningsprogram som førstevalg. Dette var tradisjonelle guttefag, som de egentlig ikke hadde noen interesse for. Familie har også hatt en påvirkning på

informantenes utdanningsvalg, men i motsetning til venner, har familie hatt en påvirkning til å velge utradisjonelt.

Det tredje funnet i fra empiri og analyse omhandlet informantenes tanker om å være gutt som velger et tradisjonelt jentefag. Her uttrykker alle informantene at kjønn har liten betydning for deres utdanningsvalg. De var klar over den store kjønnsdelingen på utdanningsprogrammet før de begynte. Likevel sa de at de ikke tenkte så mye over det på forhånd, og at det viktigste for dem var å følge sine egne interesser. Dette var den fjerde og siste kategorien i empiri- og analysekapittelet. Alle informantene uttrykte klart at den viktigste årsaken til at de hadde valgt et utradisjonelt utdanningsprogram var på bakgrunn av egen interesse. De uttrykker at det er viktig å gjøre utdanningsvalg på bakgrunn av egne ferdigheter, preferanser og interesser, fordi utdanning- og yrkesvalg skal føles meningsfullt.

I diskusjonsdelen har jeg ved hjelp av teori og tidligere forskning sett på funnene fra empiri- og analysedelen på et overordnet nivå. Man ser at informantene opplever utdanning som en arena for selvrealisering, da alle informantene begrunner det utradisjonelle utdanningsvalget med egne interesser. Man kan si at det i hovedsak er interesser som styrer deres utdanningsvalg. Da de ikke opplever det som meningsfullt å skulle velge et utdanningsprogram som ikke føles som meningsfullt. Dette er i tråd med den posisjonen utdanning har i kunnskapssamfunnet.

Informantene uttrykker ikke at det utradisjonelle valget har blitt tatt for å utfordre de tradisjonelle kjønnsnormene vi har i dagens samfunn. Men at opplever kjønn som uproblematisk i valg av utdanning. Dette kan ses i sammenheng med at tradisjonelle kjønnsnormer blir utfordret av unge i kunnskapssamfunnet. Dette kan skape en åpenhet for å blant annet velge et utradisjonelt utdanningsprogram. Noen få av informantene anser heller det å være gutt i et jentefag som en fordel, enn at det er problematisk. Likevel kan man se at informantene har blitt påvirket til å først velge et tradisjonelt guttefag. Dette kan ses i sammenheng med de kjønnsnormene vi har i dag, og at det tar tid å endre på disse, men at man kan se at det er en endring på gang. Dette kan særlig ses i sammenheng med mitt hovedfunn, som jeg har funnet ved å sammenstille de ulike funnene. Nemlig at informantene har valgt tradisjonelt selv om de har valgt utradisjonelt. Man ser at de utfordrer de tradisjonelle kjønnsnormene ved å ta et utradisjonelt utdanningsvalg. Likevel gjør de et tradisjonelt valg når det kommer til valg av programområde og yrke. Når det kommer til HO, har staten et ønske om at flere gutter skal inn i helsearbeiderfag, men dette er det ingen av

mine informanter som vil. De opplever dette som uinteressant arbeid, og er mer trukket til andre programområder som de oppfatter som maskuline. Dette gjelder også for informantene på FBIE. Man kan altså se at informantene har tatt det utradisjonelle utdanningsvalget basert på egne interesser. Men man kan også se at selv om de har valgt utradisjonelt, har de blitt påvirket av tradisjonelle kjønnsnormer til å velge tradisjonelt innenfor det utradisjonelle utdanningsprogrammet.

For å kort svare på problemstillingen min, er at de faktorene som i hovedsak påvirker informantenes utdanningsvalg er egne interesser, venner og familie. Det er i hovedsak egne interesser som har ført til at informantene har tatt et utradisjonelt utdanningsvalg, dette kan ses i sammenheng med at man ønsker å oppnå selvrealisering gjennom utdanning. Man kan også se at informantenes interesser og valg av programområde er formet av tradisjonelle kjønnsrollemønstre i samfunnet, siden de velger tradisjonelt innenfor det utradisjonelle.

8.2 Avsluttende refleksjoner

Dette temaet er mye problematisert fra samfunnet og staten sin side med tanke på likestilling. Det er et særlig ønske om at flere gutter skal velge helse- og oppvekstfag, både for å minske kjønnsdelingen, men også på grunn av mangel på arbeidskraft. Fra guttenes sin side anses ikke det å velge utradisjonelt som noe problem. De er mest opptatte av at man skal basere utdannings- og yrkesvalg på egne interesser, hvis ikke oppleves det ikke som meningsfullt. Man ser sakte, men sikkert en økning av gutter som velger utradisjonelle yrkesfaglige utdanningsprogram. Samtidig har man sett en stor endring i unges syn på kjønnsnormer. Da de i stor grad anser kjønn som performativt, der det er mer åpenhet for å være den man vil være uavhengig av biologisk kjønn. Hvis denne utviklingen fortsetter i kunnskapssamfunnet, kan man anta at også flere gutter i fremtiden kommer til å velge utradisjonelt. Ved at flere gutter velger utradisjonelt, endrer også dette de akseptable preferansene man ser med tanke på kjønn og valg av utdanning.

Mine funn samsvarer i stor grad med tidligere forskning på disse temaene. Men som vi har sett, er samfunnet stadig i endring. Derfor er det behov for å forske jevnlig på dette området. Jeg argumenterer for at det er viktig å se på guttenes egne opplevelser og refleksjoner for å få et større innblikk i utdanningsvalg, og hvordan man eventuelt skal gå frem for å sette i gang tiltak for å fremme likestilling. Med tanke på utviklingen i samfunnet, kan dermed videre forskning på området se svært annerledes ut i fremtiden. Man kan også

trekke inn andre faktorer for å utforske dette tema, men jeg har av pragmatiske forhold måtte velge hva jeg har villet sette søkelys på. I videre forskning kan det være fruktbart å se på gutters opplevelser av å velge utradisjonelt i sammenheng med blant annet sted. Selv om jeg ikke så noen forskjeller på mine informanter, som var fra både Trøndelag og Troms- og Finnmark, kan man anta at man kan se noen geografiske forskjeller da tidligere forskning viser at sted har en stor sammenheng med utdanningsvalg.

Referanseliste

- Amundsen, B. (2017, 02.jun). Kjønnsdelt arbeidsliv begynner i ungdommen. *Kilden.no*.
Hentet fra: <https://kjonnsforskning.no/nb/2017/06/kjonnsdelt-arbeidsliv-begynner-i-ungdommen>
- Bjerke, L., & Jacobsen, B. i. (2021, mai og juni). *Unges utdannings- og yrkesvalg 2021. Gjennomført for Direktoratet for høyere utdanning og komeptanse. Av Opinion AS*. Hentet fra utdanning.no: https://utdanning.no/sites/default/files/2022-01/Rapport%20Unges%20utdannings-%20og%20yrkesvalg%202021_0.pdf
- Buland, T. H., Hybertsen, I. D. & Wendelborg, C. / NTNU Samfunnsforskning AS. (2022). *Utradisjonelle utdanningsvalg blant elever og lærlinger : Hvordan opplever gutter og jenter som har gjort et utradisjonelt utdanningsvalg sin situasjon i skole og lærebedrift?* Hentet fra: <https://hdl.handle.net/11250/3004476>
- Frønes, I. & Brusdal, R. (2000). *På sporet av den nye tid: Kulturelle varsler for en nær fremtid*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Frønes, I. (2001). *Handling, kultur og mening*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Helsedirektoratet (2021). Menn i helse [nettdokument]. Oslo: Helsedirektoratet (sist faglig oppdatert 20. desember 2021, lest 18. april 2023). Hentet fra <https://www.helsedirektoratet.no/tema/kompetanseloft-2025/menn-i-helse>
- Johannessen, L. E. F., Rafoss, T.W. & Rasmussen, E.B. (2018). *Hvordan bruke teori?: Nyttige verktøy i kvalitativ analyse*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Kilden.no. (2014, 31.jan). Kjønnsdelte framtidshåp. *Kilden.no*. Hentet fra: <https://kjonnsforskning.no/nb/2014/01/kjonnsdelte-framtidshap>
- Kultur- og likestillingsdepartementet og Kunnskapsdepartementet (2021). *Strategi for et mer likestilt utdannings- og arbeidsmarked 2021-2024*. (Prop. 108-21). Hentet fra: https://www.regjeringen.no/contentassets/678d5431d03a4f9b9882b3d36c759256/strategi-for-et-mer-likestilt-utdannings-og-arbeidsmarked-20212014_uu.pdf

- Kunnskapsdepartementet. (2019). *Flere gutter velger helse- og oppvekstfag*. (Prop. 89.19). Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/no/dokumentarkiv/regjeringen-solberg/aktuelt-regjeringen-solberg/kd/pressemeldinger/2019/flere-gutter-velger-helse--og-oppvekstfag/id2632607/>
- Mortensen, E., Egeland, C., Gressgård, R., Holst, C., Jegerstedt, K., Rosland, S. & Sampson, K. (2008). *Kjønnteori*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag
- NOU 2019:19 (2019). Jenterom, gutterom og mulighetsrom. Likestillingsutfordringer blant barn og unge. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2019-19/id2677658/>
- Opplæringsloven. (1998). Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa (LOV-1998-07-17-61). Hentet fra: <https://lovdata.no/forskrift/2006-06-23-724/§6-15>
- Pedersen, W., Slagstad, K. og von Soest, Tilmann. (2021). Nye seksualiteter, nye kjønn? I G, Ødegård & W, Pedersen. (Red), *Ungdommen* (side 295-316). Cappelen Damm Akademisk.
- Reisel, L og Teigen, M. (2014) Det kjønnsdelte arbeidsmarkedet. I L. Reisel & M. Teigen (Red), *Kjønnsdeling og etniske skiller på arbeidsmarkedet* (side 11-16). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Reisel, L. (2014). Kjønnsdeling på tvers. I Reisel & M. Teigen (Red), *Kjønnsdeling og etniske skiller på arbeidsmarkedet* (side 30-47). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Reisel, L., Skorge, Ø. S. & Uvaag, S. (2019). *Kjønnsdelte utdannings- og yrkesvalg. En kunnskapsoppsummering* (Rapport 2019:6). Hentet fra <https://samfunnsforskning.brage.unit.no/samfunnsforskningxmlui/bitstream/handle/11250/2592572/Kj%25C3%25B8nnsdelte+utdannings-+og+yrkesvalg.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Schjølberg, U. G. (2014, 01. desember). Rappens plass i norsk kultur. *Forskning.no*. Hentet fra: <https://forskning.no/musikk/rappens-plass-i-norsk-kultur/527168>

- SSB. (2023, 13. februar). Videregående opplæring og annen videregående utdanning. Hentet fra: <https://www.ssb.no/utdanning/videregaende-utdanning/statistikk/videregaende-opplaering-og-annen-videregaende-utdanning>
- Thagaard, T. (2018). *Systematikk og innlevelse: En innføring i kvalitative metoder* (5.utg.). Oslo: Fagbokforlaget.
- Tiegen, H. F. & Steinnes, K.K. (2021). Det er lett å se hvilke kjønn reklamer er ment for. Det er ikke noe mellomting»: En studie av ungdoms fortolkning av kjønn i reklame på sosiale medier. *Tidsskrift for kjønnsforskning*, 2021(Vol.45), side 105-119. Hentet fra: <https://doi.org/10.18261/issn.1891-1781-2021-02-03-04>
- Tjora, A. (2021). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis* (4.utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Utdanning.no. (2022, 13.desember). Slik får du yrkeskompetanse. Hentet fra: https://utdanning.no/tema/nyttig_informasjon/slik_far_du_yrkeskompetanse
- Utdanning.no. (2023a, 12.mai). Fakta om videregående. Hentet fra: https://utdanning.no/tema/nyttig_informasjon/fakta_om_videregaende
- Utdanning.no. (2023b, 16. januar). Helse- og oppvekstfag Vg1, programfag. Hentet fra: https://utdanning.no/utdanning/nki.no/helse-og_oppvekstfag_vg1_programfag
- Utdanningsdirektoratet (2021). *Læreplanen i Vg3 profileringsdesignfaget (PFD03-02)*. Fastsatt som forskrift. Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020. Hentet fra: <https://www.udir.no/lk20/pfd03-02/gyldighet-og-innfoering>
- Utdanningsdirektoratet (2022a, 1.oktober). Elevtall i videregående skole – utdanningsprogram og trinn. Hentet fra: <https://www.udir.no/tall-og-forskning/statistikk/statistikk-videregaende-skole/elevtall-i-videregaende-skole/elevtall-vgo-utdanningsprogram/>
- Utdanningsdirektoratet. (2020). *Læreplan i Vg1 frisør, blomster, interiør og eksponeringsdesign (FBI01-01)*. Fastsatt som forskrift. Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020. Hentet fra: <https://www.udir.no/lk20/fbi01-01/om-faget/fagets-relevans-og-verdier>

Utdanningsdirektoratet. (2020). *Læreplan i Vg1 helse- og oppvekstfag (HSF01-03, 2020)*.

Fastsatt som forskrift. Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020. Hentet fra:

<https://www.udir.no/lk20/hsf01-03/om-faget/fagets-relevans-og-verdier?lang=nob>

Utdanningsdirektoratet. (2020, 3.november). Yrkesfaglig fordypning for de yrkesfaglige

utdanningsprogrammene (YFF). Hentet fra:

<https://www.udir.no/utdanningslopet/videregaende-opplaring/felles-for->

[fagopplaringen/yrkesfagleg-fordjuping/yrkesfaglig-fordypning-for-de-yrkesfaglige-](https://www.udir.no/utdanningslopet/videregaende-opplaring/felles-for-fagopplaringen/yrkesfagleg-fordjuping/yrkesfaglig-fordypning-for-de-yrkesfaglige-)

[utdanningsprogrammene-yff/](https://www.udir.no/utdanningslopet/videregaende-opplaring/felles-for-fagopplaringen/yrkesfagleg-fordjuping/yrkesfaglig-fordypning-for-de-yrkesfaglige-utdanningsprogrammene-yff/)

Utdanningsdirektoratet. (2021). *Læreplan i Vg2 ambulansesfag (AMB02-03)*. Fastsatt som

forskrift. Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020. Hentet fra:

<https://www.udir.no/lk20/AMB02-03>

Utdanningsdirektoratet. (2021). *Læreplan i Vg2 barne- og ungdomsarbeiderfag (BUA02-03)*.

Fastsatt som forskrift. Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020. Hentet fra:

<https://www.udir.no/lk20/BUA02-03>

Utdanningsdirektoratet. (2021). *Læreplan i Vg2 helsearbeiderfag helsearbeiderfag*

(HEA02-04). Fastsatt som forskrift. Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020. Hentet

fra: <https://www.udir.no/lk20/hea02-04/gyldighet-og-innfoering>

Utdanningsdirektoratet. (2021). *Læreplan i Vg2 og Vg3 maskør- og parykkmakerfaget -*

(MPM03-02). Fastsatt som forskrift. Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020.

Hentet fra: <https://www.udir.no/lk20/mpm03-02>

Utdanningsdirektoratet. (2021). *Læreplan i Vg3 apotekteknikk (APO03-03)*. Fastsatt som

forskrift. Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020. Hentet fra:

<https://www.udir.no/lk20/APO03-03>

Utdanningsdirektoratet. (2021, 14.desember). Yrkesfag – opplæringsmodellar. Hentet fra:

<https://www.udir.no/utdanningslopet/videregaende-opplaring/andre->

[varianter/yrkesfag-opplaringsmodellar/](https://www.udir.no/utdanningslopet/videregaende-opplaring/andre-varianter/yrkesfag-opplaringsmodellar/)

Utdanningsdirektoratet. (2022a, 1.oktober). Elevtall i videregående skole –

utdanningsprogram og trinn. Hentet fra: <https://www.udir.no/tall-og->

forskning/statistikk/statistikk-videregaende-skole/elevtall-i-videregaende-
skole/elevtall-vgo-utdanningsprogram/

Utdanningsdirektoratet. (2022b, 27.oktober). Utdanningsspeilet 2022: Videregående opplæring. Hentet fra: <https://www.udir.no/tall-og-forskning/publikasjoner/utdanningsspeilet/utdanningsspeilet-2022/videregaende-opplaring/>

Utdanningsdirektoratet. (2022c, 2.august). Førsteinntaket til videregående opplæring 2022-23: 9 av 10 søkere har fått tilbud om plass. Hentet fra: <https://www.udir.no/tall-og-forskning/statistikk/analyser/forsteinntak-til-videregaende-opplaring/>

Vilbli.no (u.å.). Håndverk, design og produktutvikling. Hentet fra den 30.03.2023: <https://www.vilbli.no/nb/nb/no/handverk-design-og-produktutvikling-skoler-og-laerebedrifter/program/v.dt/v.dtdth1----/p5>

Vedlegg

Vedlegg 1: Informasjonsskriv og samtykkeskjema

Vil du delta i forskningsprosjektet ” Utradisjonelle utdanningsvalg i videregående utdanning”?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å undersøke unges utradisjonelle utdanningsvalg. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Dette er en masteroppgave som skal undersøke unges utradisjonelle utdanningsvalg. Ut ifra dette temaet ønsker jeg derfor å intervju gutter som går på et yrkesfaglig utdanningsprogram der de er i mindretall. Intervjuet vil handle om hva som ligger til grunn for deres utdanningsvalg. Ulike tema innenfor intervjuet er: **fremtidsplaner, jobbplaner, familie og andre sosiale faktorer**. Intervjuet vil ikke omhandle sensitive tema.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

UiT Norges arktiske universitet er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Du får spørsmål om å delta i dette forskningsprosjektet fordi du passer inn i utvalget. Utvalget er blitt bestemt ut ifra problemstillingen, og derfor skal utvalget bestå av gutter som går på en linje på videregående der flertallet er jenter.

Hva innebærer det for deg å delta?

Hvis du velger å delta i prosjektet, innebærer det at du deltar på et intervju. Dette vil ta ca. 30 minutter. Spørsmålene vil handle om hvorfor du har valgt å velge en utradisjonell utdanning og dine tanker rundt dette valget. Intervjuet vil bli tatt lydopptak via en app, og du vil bli anonymisert gjennom hele arbeidet med masteroppgaven.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet.

Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

Det er kun Kamilla Østerås (masterstudent) og Kari Dyb (veileder) som vil ha tilgang til opplysningene. Navnet og kontaktopplysningene dine vil jeg erstatte med en kode som lagres på egen navneliste adskilt fra øvrige data», lagre datamaterialet på forskningsserver, innelåst og kryptert. Fysiske dokumenter vil bli innelåst.

Hva skjer med personopplysningene dine når forskningsprosjektet avsluttes?

Prosjektet vil etter planen avsluttes 30.06.2022. Etter prosjektslutt vil datamaterialet med dine personopplysninger anonymiseres og slettes. I arbeidet med dine personopplysninger vil det bli brukt en koblingsnøkkel for å sikre anonymisering.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra UiT Norges arktiske universitet har Personverntjenester vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke opplysninger vi behandler om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene
- å få rettet opplysninger om deg som er feil eller misvisende
- å få slettet personopplysninger om deg
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å vite mer om eller benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- UiT Norges arktiske universitet ved Kamilla Østerås (masterstudent) på kos026@uit.no eller 46939952
- Kari Dyb (veileder) på kari.dyb@ehealthresearch.no eller 90110922.

Vårt personvernombud: UiT Norges arktiske universitet

- Joakim Bakkevold på personvernombud@uit.no eller 77646322 / 97691578.

Hvis du har spørsmål knyttet til Personverntjenester sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med: Personverntjenester på epost (personverntjenester@sikt.no) eller på telefon: 53 21 15 00.

Med vennlig hilsen

Kamilla Østerås

Kari Dyb

Masterstudent

Veileder

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet «Utradisjonelle utdanningsvalg», og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

å delta i intervju

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 2: Intervjuguide

Intervjuguide

Oppvarmingsspørsmål

1. Hvor gammel er du?
2. Kan du fortelle litt om deg selv?
3. Hva liker du å gjøre på fritiden?
4. Hvilken linje går du på?

A) Studieretning

1. Kan du fortelle litt om linjen du går på?
2. Hvilken linje går du på?
3. Var dette førstevalget ditt?
4. Vurderte du å søke på noen andre linjer? Hvorfor/hvorfor ikke?
5. Når bestemte du deg for hvilken linje du ville gå på videregående?
6. Hvor fikk du informasjon om linjer du kunne velge?
7. Kan du fortelle litt om linjen du går på?
8. Hva synes du om studieløpet/linjen din så langt?
9. Har du hatt praksis? Hva synes du om praksis?
10. Føler du at praksis har gjort deg mer sikker/usikker på linjen du går på?
11. Hvordan kom du frem til å velge denne linjen?

B) Påvirkende faktorer

1. Hva tror du har påvirket deg til å ta dette valget?
2. Sted
3. Familie
4. Venner
5. Sosiale medier
6. Arbeidsforhold
7. Jobbmuligheter
8. Hospitering
9. Samfunnsholdninger? Noen forventninger fra samfunnet, skolen?

C) Jobbambisjoner/ Karriere

1. Ser du for deg at dette er et yrke du har tenkt å jobbe i lenge?

2. Hvilke ambisjoner har du når det kommer til ditt fremtidige yrke?
3. Er lønn en viktig faktor med tanke på ditt fremtidige yrke?

D) Fremtidsplaner

1. Hva ser du for deg at du kommer til å gjøre etter at du er ferdig på videregående?
2. Tenker du å bosette deg i nærheten av der du går på skole eller kommer fra?
3. Tror du det er en påvirkende faktor på valget ditt?
4. Hvis du ser for deg selv om fem eller ti år hvordan ser livet ditt ut da?

E) Utradisjonelle valg av studieretning

1. Hvis jeg sier at den som gjør utradisjonelle valg er litt tøffere, hva tenker du om den påstanden?
2. Var kjønn en faktor du tenkte over da du valgte linje mtp at du har valgt en linje der det er få gutter? Hvorfor/hvorfor ikke?
3. Hvorfor tror du det er få gutter som velger helse, frisør osv linjer der det er flest jenter?
4. Hva tenker du skal til for at enda flere skal velge utradisjonelt?

F) Avrundings spørsmål

1. Er det noe du ønsker å tilføye?
2. Er det noe du opplever jeg har glemt å spørre om?
3. Har du noen spørsmål?

